

LOUKIANOS

FİLOZOF YAŞAMLARININ  
SATIŞI



DİRİLEN ÖLÜLER  
VEYA BALIKÇI

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN: C. CENGİZ ÇEVİK

TÜRKİYE  BANKASI

Kültür Yayınları



Genel Yayın: 5351

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüşüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LOUKIANOS  
FİLOZOF YAŞAMLARININ SATIŞI  
DİRİLEN ÖLÜLER VEYA BALIKÇI

ÖZGÜN ADI  
ΒΙΩΝ ΠΙΡΑΣΙΣ  
ANABIOYNTEΣ H AΛIEYΣ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN  
C. CENGİZ ÇEVİK

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2020  
Sertifika No: 40077

EDİTÖR  
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN  
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ  
DEFNE ASAL

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA  
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, ARALIK 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-816-5 (CİLTLİ)  
ISBN 978-625-405-815-8 (KARTON KAPAKLI)

BASKI-CİLT  
DERYA MÜCELLİT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ  
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/80-81 TOPKAPI  
ZEYTİNBURNU İSTANBUL  
Tel. (0212) 501 02 72 - (0212) 501 35 91 Faks: (0212) 480 09 14  
Sertifika No: 40514

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.  
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında  
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla  
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI  
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL  
Tel. (0212) 252 39 91  
Faks (0212) 252 39 95  
www.iskulttur.com.tr



HASAN  
ÂLİ  
YÜCEL  
KLASİKLER  
DİZİSİ

CDXVIII

# LOUKIANOS

## FİLOZOF YAŞAMLARININ SATIŞI ~ DİRİLEN ÖLÜLER VEYA BALIKÇI

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN:  
C. CENGİZ ÇEVİK

TÜRKİYE  BANKASI

Kültür Yayınları





## *Sunuş*

### **Loukianos ve Filozof Yaşamlarının Satışı**

Samosatalı Loukianos Antikçağ'ın en bilinen ve en çok okunan retorikçi ve yergicilerinden biridir. Yaşamı üzerine bildiklerimiz azdır, ne zaman doğduğu kesin olarak bilinmemse de, MS 120 yılında doğduğu ve aynı yüzyılın sonuna doğru öldüğü düşünülmektedir. En ünlü eserlerini İmparator Marcus Aurelius döneminde (161-180) yazdığı bilinmektedir. Ailesi fakirdi. Çocukluğunda kilden heykel yapımındaki yeteneğinden ötürü heykeltıraş olan amcasına çıraklık yaptığını biliyoruz. Bir tartışmadan ötürü evi terk eden Loukianos Yunan edebiyatı eğitimini aldığı Asia Minor'e (Küçük Asya) taşındı. Homeros, Platon ve komedi şairlerinin metinlerini okudu, Yunan dilinde öyle uzmanlaştı ki, kentleri dolaşarak etkileyici söylevler ve retorik üzerine dersler verdi, avukatlık yaptı. Yunanistan'ı dolaştıktan sonra Italia ve Gallia'ya geldi. Yaşamının bu döneminde çok para kazanan, muhtemelen kırklı yaşlarında olan Loukianos yurduna döndü ve kendisini edebiyata verdi. Bu dönemde de seyahat ettiği bilinen Loukianos daha sonra muhtemelen İmparator Commodus tarafından Mısır'a vali olarak atandı. Bir yorum göre satirlerindeki alaycı ve eleştirel dilden ötürü birçok düşman edindi. Sağlam dayanakları olmayan başka bir yo-

ruma göreyse “Kâfir” olarak anıldı ve köpeklerin önüne atılarak parçalandı.

Loukianos’a atfedilen seksen iki eser günümüze ulaşmışsa da, bazıları şüphelidir. En ünlüleri “Diyaloglar” (Διάλογοι) başlığı altında toplanan eserleridir. Geleneksel mitolojideki tanrılarla alay eden *Tanrıların Diyalogları*, insanların dünyevî beklentilerini mizah konusu yapan *Ölümlerin Diyalogları* ve antik felsefe ekollerine özgü yaşam anlayışlarını yansıtan *Yaşamların Satışı* veya *Filozof Yaşamlarının Satışı* Loukianos’un mizah, yergi ve eleştiri anlayışını örnekler. Çelgin Loukianos’un üslubunu şu şekilde özetler: “Loukianos’un üslubu son derece rahat anlaşılan, keskin, belâgat ve fikir dolu bir üsluptur. Cümleleri genellikle kısa ve periyodik, kelimeleri ise alaycı ve nüktelidir. Doğal konuşmanın bütün biçimlerini olağanüstü bir başarıyla taklit etmiş, komik ilham gücüyle en kutsal şeyleri bile gülünç hale getirmiştir.”<sup>1</sup>

Çevirisini sunduğumuz ilk diyalogun başlığı “Yaşamların Satışı” olarak Türkçeleştirebileceğimiz Biôn Prasis’tir (Βίων Πράσις). Prasis sözcüğü genel olarak “satış” anlamındadır, ancak eserin Latince çevirilerinde *Vitarum Auctio* adının tercih edilmesi diyalogdaki satış yönteminin adlandırılmasıyla ilgili bir sorun yaratmaktadır. Latince *auctio* “mezatla yapılan satış” anlamında olmasına rağmen, burada bu türden bir satış yoktur. Her bir filozof veya felsefenin sadece bir müşterisi vardır ve onun dışında başka birine satış yapılması düşünülmaz. Bu yüzden Türkçe çevirisini, içeriği en iyi yansıtacağını düşündüğümüz şekilde “Filozof Yaşamlarının Satışı” olarak adlandırdık.

Loukianos’un eseri yazarken daha önce yazılmış hangi eserleri örnek aldığını veya kaynaklarını bilmiyoruz. Ancak Harmon’un da dikkat çektiği gibi, kinik Diogenes korsanlar tarafından kaçırılmış ve köle olarak satılmıştı,

1 Güler Çelgin, *Eski Yunan Edebiyatı*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1990, 201.

Menippos'un bu konuyu işleyen *Diogenes'in Satışı* adlı bir eseri mevcuttur. Loukianos bu eseri okuduktan sonra böyle bir eser yazmak istemiş olabilir.<sup>2</sup> Bu eser Yunan felsefesinin bir komedi yazarının yaratıcı zekâsından çıkan kısa bir özetidir. Elbette bir komedi yazarı olan Loukianos, olağan bir felsefe tarihçisinden farklı olarak filozof ve ekollerin anlaşılma tarzını yergi ve komediye has abartılı üslubuyla yansıtmış, bu yüzden çoğun filozof ve ekollere haksızlık yapacak ölçüde kısıtlayıcı ve indirgemeci bir özete başvurarak bir parodi meydana getirmiştir. Bu parodide baş tanrı Zeus, yardımcısı ve postacısı Hermes'in çığırkanlığı aracılığıyla müşterilere filozofların yaşamlarını satmak ister. Satışa çıkarılan her bir figürün belli bir filozofu mu yoksa genel olarak aynı ekole mensup bir filozofu mu temsil ettiğini belirlemek kolay değildir. Örneğin Hermes müşterilerin önüne çıkardığı ilk figüre "Pythagorasçı" (Πυθαγορικὸς, Pythagorikos) diye seslenir ancak figür, öğretinin bir takipçisinden ziyade kökeni ve aldığı eğitimle ilgili sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla Pythagoras'ın kendisi gibi konuşur. Dolayısıyla diyalogda satılan figürün kim olduğundan ziyade hangi öğretinin yaşam tarzını temsil ettiği önemlidir, konuşan bir kişi değil, kişileştirilen yaşam tarzının kendisidir. Sırasıyla satışa çıkarılan filozoflar ve yaşamları şunlardır: Pythagoras ve Pythagorasçılık (2-6), Diogenes ve Kinizm (7-11), Kyreneli Aristippos ve hazcılık (12), Demokritos ve Atomculuk (13), Herakleitos ve Herakleitosçuluk (14), Sokrates ve Sokratesçilik veya Platon ve Platonculuk (15-19), Epikuros ve Epikurosçuluk (19), Khrysisippos ve Stoaçılık (20-25), Aristoteles ve Peripatetik felsefe (26), Pyrrhon ve Kuşkuculuk (27).

2 Lucian, *The Downward Journey or The Tyrant. Zeus Catechized. Zeus Rants. The Dream or The Cock. Prometheus. Icaromenippus or The Sky-man. Timon or The Misanthrope. Charon or The Inspectors. Philosophies for Sale*, çev. A. M. Harmon. Loeb Classical Library 54. Cambridge, 1915, 449.



Müşteriler ise yeryüzüne özgü bir zaman ve mekândan uzak olan hayalî bir yerde, kendilerine doğduktan sonra benimseyecekleri bir yaşam tarzı arayan ruhlar gibidir. Hepsinin ortak özelliği sıradan insanların felsefeye dönük bilgisizlikten kaynaklanan ürkek yaklaşımını yansıtmalarıdır. Bununla birlikte yukarıda söylediğimiz yazarın kısıtlayıcı ve indirgemeci özeti, filozof ve felsefe öğretilerinin öne çıkan yönlerinin sıradan insanlar tarafından aşırı ve abartılı bulunduğunu gösterir. Sıradan insanın temsili olan müşterilerden ilki Pythagorasçılığa katı kurallarla şekillen bir yaşam disiplinini, sayı ve ruh öğretisini savunduğu için ürkek yaklaşırsa da onu değerli bulup satın alır. Sonraki müşteri toplumun tüm kurum ve değerleriyle çatışan marjinal bir yaşam anlayışını savunduğu için kinizmi değersiz görür ve bu öğretinin temsilcisi olarak satılan Diogenes'i filozof olarak değil, kendisine günlük işlerinde yardım edecek biri olarak satın almak ister. Başka bir müşteri kinizmin zıddı olarak karşımıza çıkan Kyrene hazcılığını zenginlik gerektiren lüks yaşam öğretisi olarak değerlendirir. Benzer bir şekilde hazcılığı savunan Epikuros'un öğretisi ise sadece filozofun yediği güzel yemeklerle hatırlanır. Keza insanlığın durumu karşısında Demokritos'un gülmesi ve Herakleitos'un ağlaması gündeme getirilir ve ikisinin de akıl sağlığının yerinde olmadığı düşüncesi savunulur. Diğer bir satışta Sokrates veya Platon'un yaşam anlayışı ilk filozofun gençlere düşkünlüğüyle açıklandıktan sonra meşhur idea'lar teorisi mizah konusu yapılır. Loukianos, Khryssippos veya Stoacı yaşam anlayışının satışını da öğretinin mantık kuramını hicvederek anlatır. Gerçekte öğretinin fizik ve etik ilkelerini sözle temellendirmeyi amaçlayan mantık, metinde tartışmada üstünlük kazanma amacıyla üretilen sofistlere özgü laf kalabalığı olarak sunulur. Pyrrhon'un kuşkuculuk öğretisi ise kuramsal kuşkunun gündelik hayattaki tuhaf görüntüsü üzerinden mizah konusu yapılır.

Hiç kuşku yok ki, metinde en az mizah konusu yapılan filozof “her şeyi bilen adam” olarak sunulan Aristoteles’tir, nitekim müşteri de onu kendisine biçilen yüksek fiyatı hak ettiğini söyleyerek satın alır.

Çevirisini sunduğumuz ikinci diyalogun başlığı ise “Dirilen Ölüler veya Balıkçı” olarak Türkçeleştirebileceğimiz Anabiountes Ê Alieus’tur (Αναβιουντες Η Αλιευς). Loukianos bu diyalogu önceki Yaşamların Satışı diyaloguna kızararak tepki gösteren felsefecilere cevaben yazmıştır. Onlara göre Loukianos öyküde eski filozofları satışı çıkarmakla onlara ve öğretilerine saygısızlık yapmıştır. Loukianos bu suçlamaya cevap vermek için bu diyalogda ölü filozofları dirilterek kendisini eleştirenlerin şikâyetlerini onlara söyler ve kendini mahkemede yargılatır.

Öykünün içeriğine bakarsak, Loukianos diyaloga kendisi olarak değil, Parrhêsiadês (Παρρησιαδης) adındaki bir karakter olarak katılır. Parrhêsiadês “konuşma hakkı, özgürlüğü, açık sözlülük, dürüstlük” gibi birçok anlamı olan parrhêsia (παρρησία) sözcüğünden türetilmiştir. Başka deyişle Loukianos kendisini konuşma özgürlüğü olan bir yazar olarak açık sözlülüğün temsilcisi kılar ve filozofların kendisini savunmasını bile dinlemeden haksız yere suçlayıp cezalandırmak istediğini göstermek ister. Bu konuşma özgürlüğünün ve açık sözlülüğün bir savunmasıdır. Dirilen filozoflardan adları bilinen ve diyalogda konuşmacı olarak bulunanlar sahneye çıkış sırasına göre Sokrates, Empedokles, Platon, Khrysispos, Diogenes ve Aristoteles’tir. Bu filozoflarla birlikte adları söylenmediği halde diyaloga katılan başka filozoflar da vardır. Hepsinin ortak isteği Açık Sözlülük’ün şahsında Loukianos’un cezalandırılmasıdır. Açık Sözlülük onları savunmasını yapabilmek için mahkeme kurulmasına ve mahkemenin bizzat Felsefe tarafından görülmesine ikna eder. Felsefe âdeta yargıyı temsilen vicdanın sesidir, dirilen filozofların haksızlık yapmasını en-

geller. Yargıç olan Felsefe'nin yanında Yunan felsefesinde ekseriyetle yüceltilen değerler bulunur: Erdem,<sup>3</sup> Ölçülülük,<sup>4</sup> Adalet,<sup>5</sup> Eğitim<sup>6</sup> ve Hakikat.<sup>7</sup> Açık Sözlülük avukatının Hakikat olmasını ister ve bu isteğini kabul ettirir. Hakikat'in yanında yardımcıları olarak Özgürlük,<sup>8</sup> Konuşma Hakkı<sup>9</sup> ve Çürütme<sup>10</sup> vardır, böylece Açık Sözlülük kendini Felsefe'nin huzurunda dirilen filozoflara karşı savunabilecek ve onları felsefeyi değil, felsefeyi aracı kılarak para ve şöhret peşinde koşan sahte filozofları eleştirip alay konusu yaptığına ikna edecektir.

Loukianos'un felsefeye yaklaşımı ve çevirisini sunduğumuz eserleri üzerine ileri okuma kaynakları ise şöyle sıralanabilir:

Alice Sparberg Alexiou, *Philosophers in Lucian*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, New York: Fordham University, 1990.

Anna Peterson, *Laughter on the Fringes: The Reception of Old Comedy in the Imperial Greek World*, Oxford, Oxford University Press, 2019, 83 vd.

Daniel Ogden, "The Love of Wisdom and the Love of Lies: The Philosophers and Philosophical Voices of Lucian's Philopseudes," *Philosophical Presences in the Ancient Novel*, J. R. Morgan ve Meriel Jones, Groningen: Barkhuis Publishing, 2007: 177-204.

Karin Schlapbach, "The Logoi of Philosophers in Lucian of Samosata," *Classical Antiquity*, 29.2 (2010): 250-277.

---

3 Ἀρετὴ (Aretê).

4 Σωφροσύνη (Sôphrosunê).

5 Δικαιοσύνη (Dikaïosunê).

6 Παιδεία (Paideia).

7 Ἀλήθεια (Alêtheia).

8 Ἐλευθερία (Eleutheria).

9 Παρρησία (Parrhêsia).

10 Ἐλεγχος (Elegkhos).

M. P. Futre Pinheiro, “Irony Satire and Parody in Lucian’s *The Dead Come to Life or The Fisherman*,” *Trends in Classics*, 4.2 (2012): 296-315.

## Yöntem Üzerine

Çeviride temel aldığımız Yunanca metinlerin künyeleri şöyledir: *The Downward Journey or The Tyrant. Zeus Catechized. Zeus Rants. The Dream or The Cock. Prometheus. Icaromenippus or The Sky-man. Timon or The Misanthrope. Charon or The Inspectors. Philosophies for Sale.* Çev. A. M. Harmon. Loeb Classical Library 54. Cambridge, 1915, 449-511 ve *The Dead Come to Life or The Fisherman. The Double Indictment or Trials by Jury. On Sacrifices. The Ignorant Book Collector. The Dream or Lucian’s Career. The Parasite. The Lover of Lies. The Judgement of the Goddesses. On Salaried Posts in Great Houses.* Çev. A. M. Harmon. Loeb Classical Library 130. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1921, 1-82. Eserin günümüze ulaşmasını sağlayan el yazmaları ve edisyonlarla ilgili kapsamlı bilgi için bkz. *Luciani Vitarum Auctio*, ed. Joel. B. Itzkowitz, Stuttgart ve Leipzig: Teubner, 1992, v-lxii.





### *Kendi Kitabına*

*Bu, eski insanların ahmaklıklarını bilen  
Loukianos'un kaleminden çıkan bir eser,  
Bilgece sayılan şeyler bile  
aptalca görünür bana.  
İnsanların benimsediği tek bir düşünce bile  
saygın bir konumu ve şanı hak etmez.  
Zira başkaları için alay konusudur  
sana harika görünen.<sup>1</sup>*

---

1 Loukianos'un bu epigramının kaynağı şudur: *Soloecista. Lucius or The Ass. Amores. Halcyon. Demosthenes. Podagra. Ocypus. Cyniscus. Philopatris. Charidemus. Nero.* Çev. M. D. MacLeod., Loeb Classical Library 432. Cambridge, 1967, 527.



*Filozof Yaşamlarının Satışı*





## *Kişiler*

ZEUS  
HERMES  
PYTHAGORAS  
DIOGENES  
DEMOKRITOS  
HERAKLEITOS  
SOKRATES  
KHRYSSIPPOS  
PYRRHON  
MÜŞTERİLER





ZEUS

(*Bir görevliye*)

[1] Tezgâhı düzenle ve gelecek olanlar için yer hazırla.

(*Başka bir görevliye*)

Sen de filozofların yaşamlarını getir ve sıraya diz, hepsine bir çeki düzen ver ki güzel görünüp müşterileri olabildiğince cezbedebilsinler. Hermes sen de çığırtkan ol ve herkesi buraya topla.

HERMES

Göğün lütfu üzerine, müşteriler şimdi satış odasında belirsin. Her türden ve her öğretiden filozof yaşamını satılığa çıkaracağız. Para ödeyemeyecek durumda olanlar kefil gösterip önümüzdeki sene ödeyecek.

ZEUS

Kalabalık toplanıyor, boşuna zaman kaybetmeyelim ve onları bekletmeyelim. Satış başlasın.

HERMES

[2] Hangisini önce getirmemi istiyorsun?

ZEUS

Şu uzun saçlı olan İyonyalı<sup>2</sup> gelsin, zira diğerlerinden daha fazla dikkat çekiyor.

---

2 Pythagoras. Iamblichus, *De Vita Pythagorica* 2.5'te Pythagoras'ın gençliğinde uzun saçlarıyla diğer tüm insanlardan daha güzel olduğunu anlatır. C. L. Joost-Gaugier, *Measuring Heaven: Pythagoras and His Influence on Thought and Art in Antiquity and the Middle Ages*, Ithaca ve London, 2018, 64.

HERMES

Sen Pythagorasçı, öne çık ve herkesin görebileceği şekilde kendini göster.

ZEUS

Sat bakalım bunu.

HERMES

Kim filozof yaşamlarının en soylusunu, en seçkinini satın almak ister? Kim bir insandan daha fazlası olmak ister? Kim kürelerin uyumunu kavramak<sup>3</sup> ve yeniden doğmak ister?<sup>4</sup>

MÜŞTERİ

Kötü görünmüyor ama en iyi bildiği şey nedir?

HERMES

Aritmetik, astronomi, alametleri yorumlama ilmi, geometri, müzik ve hilebazlık. Kâhinlerin en yücesine bakıyorsun.

MÜŞTERİ

Ona soru sorabilir miyim?

HERMES

Elbette, iyi şanslar!

MÜŞTERİ

<sup>[3]</sup> Nerelisin?

PYTHAGORAS

Samosluyum.<sup>5</sup>

MÜŞTERİ

Nerede eğitim aldın?

---

3 Pythagorasçılara göre en güzel şey göksel küreler arasındaki müzikal uyumdur, bu uyum evrendeki düzenin temsilidir. Bu yüzden erdem sağlık, iyi olan her şey ve tanrı gibi bir uyumdur. Bkz. Diogenes Laertius 8.33; Porphyrius, *In Ptolemaei Harmonica Commenta* 80.28-81.5.

4 Pythagorasçı teoride insanın ruhu ölümsüzdür, içine girdiği beden ölse bile başka bir bedende yeniden beden yaşamına başlar. Bkz. Platon, *Menon* 81b; Aristoteles, *De Anima* 407b20-24.

5 Diogenes Laertius 8.1; Porphyrius, *Vita Pythagorae* 5.

PYTHAGORAS

Mısır'da, bilgelerin yanında.<sup>6</sup>

MÜŞTERİ

Peki seni satın alırsam bana ne öğreteceksin?

PYTHAGORAS

Sana hiçbir şey öğretmeyeceğim, sadece hatırlamanı sağlayacağım.<sup>7</sup>

MÜŞTERİ

Nasıl hatırlamamı sağlayacaksın?

PYTHAGORAS

Önce ruhunu arındıracağım ve üzerindeki kiri söküp atacağım.

MÜŞTERİ

Diyelim ki arınmam tamamlandı, hangi yöntemle hatırlamamı sağlayacaksın?

PYTHAGORAS

Önce uzun bir sessizlik ve konuşmama hali olacak, tam beş yıl boyunca ağzından tek kelime çıkmayacak.

MÜŞTERİ

Ah dostum, bunu Kroisos'un oğluna daha iyi öğretirdin!<sup>8</sup> Ben konuşkan olmak istiyorum, oyma bir resim değil. Peki sessizlikten ve o beş yıldan sonra ne olacak?

PYTHAGORAS

Müzik ve geometri eğitimine başlayacaksın.

MÜŞTERİ

Bak bu iyi, bilgeden önce kithara çalan biri olacağım!

---

6 Isocrates, *Orationes* 11.28'e göre Pythagoras Mısır'a gidip oradaki bilgelerin öğrencisi olduktan sonra felsefeyi Yunanlara getiren ilk kişi olmuştur. Filozofun Mısır'a gitmesiyle ilgili olarak bkz. Pseudo-Iamblichus, *Theologoumena Arithmeticae* 52.18-53.5.

7 Bu anlayışa göre ruh bedenden bedene göçmeye başlamadan önce mutlak bilgiye sahiptir, dolayısıyla eğitimin amacı ruhun unuttuğunu hatırlamasını sağlamaktır. Platon'un *Menon* diyalogunda bu konu işlenir.

8 Herodotos 1.85'te anlatıldığına göre Lydia kralı Kroisos'un oğullarından biri dilsizdi. Bir Pers Kroisos'u öldürmek için sarayına girince, dilsiz oğlu korkuya kapılarak ilk ve son defa "Kroisos'u öldürme" demiştir.

PYTHAGORAS

[4] Ayrıca buna ek olarak saymayı öğreneceksin.

MÜŞTERİ

Ben şimdi de saymayı biliyorum.

PYTHAGORAS

Kaç kadar sayabiliyorsun?

MÜŞTERİ

1, 2, 3, 4.

PYTHAGORAS

İşte, sen de 4'ün 10 olduğunu düşünüyorsun, bu kusursuz bir üçgen ve yeminimizdir.<sup>9</sup>

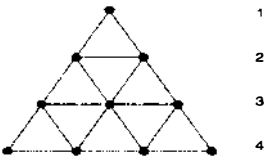
MÜŞTERİ

En büyük yemininizden, 4'ünüzden daha kutsal ve daha gizemli bir öğreti duymadım.

PYTHAGORAS

O halde dostum, sen toprak, hava, su ve ateşin değişimini, bunların hangi şekilde olup nasıl hareket ettiğini öğreneceksin.

9 “İlk dört rakamın toplamı” ( $1 + 2 + 3 + 4 = 10$ ) anlamındaki τετρακτύς (tetraktys) adıyla anılan kusursuz üçgen şudur:



Pythagorasçılar bu formülü kutsallaştırmış olmakla birlikte Pythagoras'ı kastederek şu şekilde yemin ederdi: “Bize ebedi doğanın kaynağı ve kökeni τετρακτύς'i aktaranın üstüne yemin ederim.” (Sextus Empiricus, *Adversus Mathematicos* 7.94). Sextus Empiricus aynı yerde Pythagorasçıların “her şey bir sayıyı andırır” dediğini hatırlatır; onlara göre her şeyin ölçütü sayıdır ve şekildeki sayıların toplamı olan 10 kusursuz bir sayıdır. Nitekim Lucianus, *Pro Lapsu In Salutando* 5'te bu sayıyı yeniden anarak sağlığın ilkesi olarak adlandırır. Karş. W. K. C. Guthrie, *Yunan Felsefe Tarihi: Sokrates Öncesi İlk Filozoflar ve Pythagorasçılar*, çev. E. Akça, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2011, 234; *Early Greek Philosophy, Volume IV: Western Greek Thinkers, Part 1*, ed. ve çev. André Laks, Glenn W. Most. Loeb Classical Library 527. Cambridge, 2016, 178-179; 294-295; 448-449.

MÜŞTERİ

Ateşin, havanın ve suyun bir şekli mi var?

PYTHAGORAS

Elbette var, şekil ve biçim olmasa hareket de olamaz. Ayrıca tanrının sayısı, zihin ve uyum olduğunu da öğreneceksin.

MÜŞTERİ

Olağanüstü bir şey söylüyorsun.

PYTHAGORAS

<sup>[5]</sup> Söylediklerimin haricinde, kendisinin tek bir kişi olduğunu düşünen biri olarak görünüşte başka birini oynadığını ve gerçekte başka biri olduğunu da öğreneceksin.

MÜŞTERİ

Ne, şu anda bir başkasıyım ve seninle konuşan kişi değil miyim?!

PYTHAGORAS

Şimdi başka birini oynuyorsun, ancak eskiden başka bir bedende ve başka bir isimle doğmuştun, zamanı gelince yine başka bir bedene göçeceksin.

MÜŞTERİ

<sup>[6]</sup> Benim birçok şekle bürünen ölümsüz bir varlık olduğumu mu söylüyorsun? Bu kadarı yeter. Yemek konusundaki tercihin nedir?

PYTHAGORAS

Canlı hiçbir şey yemem, sebzelerden fasulye dışında her şeyi yerim.

MÜŞTERİ

Niye, yoksa fasulye sevmiyor musun?

PYTHAGORAS

Hayır, fasulye kutsaldır ve doğası harikadır. Öncelikle o insan tohumundan başka bir şey değildir. Bir fasulyeyi henüz yeşilken kesip yararsan, yapısının erkeklik organına benzediğini görürsün, yine onu pişirir ve belli bir gece sa-



yısı boyunca ay ışığına koyarsan, kana dönüşür.<sup>10</sup> Dahası Atinalıların yöneticilerini fasulyelerle seçme âdeti vardır.<sup>11</sup>

MÜŞTERİ

Her şeyi usulüne uygun olarak açık bir şekilde anlattın. Gel, soyun, zira seni çıplak görmek istiyorum. Herakles aşkına! Kalçası altınmış! Sen bir tanrı olmalısın, bir ölümlü olamazsın, bu yüzden mutlaka seni satın alacağım.

(Hermes'e)

Bunu kaçta satıyorsun?

HERMES

10 mna.<sup>12</sup>

MÜŞTERİ

Tamam, bu fiyata alacağım.

ZEUS

Müşterinin adını ve geldiği yeri yazın.

HERMES

İtalyan olabilir, Zeus, Kroton, Tarentum ve dünyanın bu bölgesindeki Yunan bölgelerinde yaşayanlardan biri olmalı.<sup>13</sup> Ancak başka müşteriler de var, yaklaşık üç yüz kişi<sup>14</sup> ona ortak oldu.

ZEUS

Tamam o gitsin, sıradakini getir.

---

10 Diogenes Laertius 8.34'te geçtiğine göre, Aristoteles, *Pythagorasçılar Üzerine* adlı eserinde Pythagorasçıların fasulyeyi cinsel organa olduğu kadar Hades'in kapılarına da benzettiklerini söyler. Başka bir görüşe göre fasulyenin doğasında hava ve nefes vardır, dolayısıyla yaşam gücüyle doludur (Diogenes Laertius 8.24). Fasulyenin gövdesi oyuk ve eklemsizdir, Porphyrius bu durum ile ruhların yer altından dönüşü arasında bağlantı kurmuştur. Bkz. Porphyrius, *De Antro Aympharum* 19. Plinius ise *Naturalis Historia* 18.118'de fasulyelerin ölümlerin ruhlarını barındırdığını söyler. Bu konuyla ilgili olarak bkz. Guthrie, *Yunan Felsefe Tarihi: Sokrates Öncesi İlk Filozoflar ve Pythagorasçılar*, 195-196.

11 Yunanlar yöneticilerini seçmek için kura çekerken fasulye kullanıyordu, burada bu âdet baklanın kutsallığının bir göstergesi olarak sunulmaktadır.

12 Yunanlarda yüz drakhme'ye denk düşen ağırlık ya da sikke.

13 Burada Pythagoras ve topluluğunun bulunduğu yerlerden bahsedilmektedir.

14 Pythagoras'ın izinden gidenler.

HERMES

[7] Karadeniz'den gelen pis adamı<sup>15</sup> ister misin?

ZEUS

Elbette.

HERMES

Sen, kolsuz harmanisiyle boynunda heybe asılı olan,<sup>16</sup> buraya gel ve odada yürü. Erkek yaşamı<sup>17</sup> satıyorum, bu en iyi ve soylu yaşamı, özgür yaşamı kim satın alacak?

MÜŞTERİ

Çığırtnkan, ne diyorsun sen? Özgür birini mi satıyorsun?

HERMES

Evet.

MÜŞTERİ

Seni adam kaçırmayla suçlamasından veya Areios pagos'a<sup>18</sup> çağırmasından korkmuyor musun?

HERMES

O satıldığını düşünmüyor, zira özgür olduğunu varsayıyor.<sup>19</sup>

---

15 Sinoplu Kinik Diogenes.

16 Heybe ve harmani kiniklerin sade yaşamının temel simgelerindendir. Ekolün kurucusu olan Antisthenes'in tüm mal varlığını dağıtıp kendisine sadece bir harmani bıraktığı ve tek bir giysiyle yetinme anlayışının ondan Diogenes dâhil tüm kiniklere miras kaldığı anlatılır. Bu konuyla ilgili olarak bkz. Diogenes Laertius 6.7-8; 13; 2.36.

17 Erkek yaşamı (βίος ἀνδρικός, bios andrikos) ile kastedilen bedensel güç gerektiren çileci yaşam tarzıdır.

18 Areios pagos (Ἄρειος πάγος) Atina'daki Ares Tepesi'dir. Atinalıların en büyük mahkeme toplantısı burada yapılırdı. Müşteri, özgür birini sattığı için Hermes'in yargılanabileceğini ima etmektedir.

19 Diogenes köle olarak satıldığında bile özgür olduğunu varsaymaya devam etmiş, hükmedeceği bir efendi aradığını söyleyerek toplumdaki köle – efendi (özgür) ilişkisini yıkmak istemiştir. Bkz. Diogenes Laertius 6.29; 36; 74-75. Burada da Diogenes satıldığı halde kendisini özgür gören biri olarak betimlenmektedir. Bununla birlikte kinikler insanların doğadan uzaklaştıkları için tümüyle kusurlu bir toplumsal düzen kurduklarını varsayar, bu yüzden teoride ve pratikte doğayı rehber kabul ederek yanlış kanılardan ve toplumsal âdetlerden kurtulmayı ve gerçek özgürlüğü deneyimlemeyi amaçlarlar. Toplumun tüm değer yargılarıyla çatışmayı ve marjinal bir yaşam tarzını benimsemeyi gerektiren bu özgürlük anlayışı için bkz. Diogenes Laertius 6.71; Philo, *Quod Omnis Probus Liber Sit* 121-124; Epicetetus, *Dissertationes* 1.24.6; 3.24.67.

## MÜŞTERİ

Böyle pis ve sefil vaziyette biri kimin işine yarar ki? Neyse, kürekçi veya su taşıyıcısı olabilir.

## HERMES

Sadece o kadar değil, onu bekçi yaparsan, bir köpekten daha güvenilir olduğunu göreceksin. Zaten ona “köpek” diyorlar.<sup>20</sup>

## MÜŞTERİ

Nereli ve hangi düşünceyi savunuyor?

## HERMES

Bunu kendisine sorsan daha iyi.

## MÜŞTERİ

Bu asık suratlı, kılıksız adamdan korkuyorum, yaklaşsam bana havlayabilir veya Zeus aşkına, beni ısırabilir! Sopasına, kalkık kaşlarına ve tehditkâr bakışlarına, kızgın görünüşüne baksana!

## HERMES

Korkma, nazik biridir.

## MÜŞTERİ

<sup>[8]</sup> Nerelisin dostum?

## DIOGENES

Her yerli.

## MÜŞTERİ

Ne demek istiyorsun?

## DIOGENES

Karşında bir dünya vatandaşı duruyor.<sup>21</sup>

<sup>20</sup> Türkçeye “kinik” olarak çevirdiğimiz “köpeksi, köpek gibi, köpeğe özgü” anlamındaki κυνικός (kynikos) sıfatı “köpek” anlamındaki κύων (kyôn) isminden türemiştir. Kinik filozoflar marjinal yaşam tarzlarından ötürü bu isimle anılmıştır. Diogenes’in bu isimle anılmasıyla ilgili olarak bkz. Diogenes Laertius 6.25-26; 33; 40; 78; Dio Chrysostomus, *Orationes* 8.6; Ausonius, *Epigrammata* 19.47; Plutarchus, *De Alexandri Magni Fortuna Aut Virtute* 1.10.331d; Aelianus, *Varia Historia* 24.33; Pausanias 2.2.4.

<sup>21</sup> Diogenes Laertius 6.63’te kinik Diogenes’in “nerelisin?” sorusuna “dünya vatandaşı” (κοσμοπολίτης, kosmopolitês) olduğunu söyleyerek cevap verdiği söylenir. Onun “dünyanın vatandaşı” (κόσμου πολίτης, kosmou politês) düşüncesi başka kaynaklarda da tekrarlanır. Örneğin bkz. Julianus, *Orationes* 7.238c. Karş. Basileus, *Epistulae* 9; Epictetus, *Dissertationes* 2.10.3.

MÜŞTERİ

Kimi örnek alıyorsun?

DIOGENES

Herakles'i.<sup>22</sup>

MÜŞTERİ

O halde niye bir aslan postu giymiyorsun? Sapanla ona benziyorsun.<sup>23</sup>

DIOGENES

Bu kısa harmani benim aslan postumdur, ben de onun gibi savaşıyorum ama hazlara karşı savaşıyorum, zorunlu değil gönüllüyüm, yaşamı arındırmayı amaçlıyorum.

MÜŞTERİ

İyi bir amaç! Ancak en iyi bildiğin şey nedir, ne iş yaparsın?

DIOGENES

Ben insanları özgürleştiren kişiyim, hastalıklarını iyileştirecek hekimim, kısacası hakikatin ve açık sözlülüğün aracı olmak istiyorum.<sup>24</sup>

MÜŞTERİ

<sup>[9]</sup> Çok güzel ey aracı! Ancak seni alırsam beni nasıl terbiye edeceksin?

---

22 Herakles, kiniklerin örnek aldığı bir kahramandı, onun mitolojide üstlenildiği ve başarıyla yerine getirdiği görevler ideal bilginin üstlenip başarıyla yerine getirmesi gereken çileci yaşam görevine örnek teşkil etmiştir. Diogenes Laertius 6.71'de belirtildiğine göre, Diogenes özgürlükten başka hiçbir şeyi düşünmediği için, kendi yaşamının Herakles'in yaşamı gibi olduğunu söylemiştir. Diogenes'e atfedilen sahte bir mektupta da (Ps.-Diogenes, *Epistulae* 26) filozof, başka bir kinik olan Krates'e harmanisini aslan postu, değneğini sopa, heybesini toprak ve su olarak görmesini ister, kaderden daha güçlü olan Herakles'in ruhunun onda hayat bulmasının tek yolu budur. Herakles'in örnekliğiyle ilgili olarak bkz. Apuleius, *Apologia* 22; Florida 22. C. Cengiz Çevik, "Kinik Diogenes'in Toplumsal ve Politik Karşıtlığının Ana Hatları," *Arkhe-Logos*, 3 (2017): 34.

23 Bkz. Ps.-Diogenes, *Epistulae* 26.

24 Diogenes Laertius 6.69'da anlatıldığına göre, "dünyadaki en güzel şey nedir?" diye sorulduğunda, kinik Diogenes "açık sözlülük" veya "konuşma özgürlüğü" (παρρησία, parrhêsia) cevabını vermiş. Bu konuşma özgürlüğünün kinik felsefe ve Diogenes bağlamındaki yeriyle ilgili kapsamlı bir inceleme için bkz. M. Foucault, *Doğruyu Söylemek*, çev. K. Eksen, İstanbul, 2016, 97-113.

## DIOGENES

Önce seni kontrol altına alıp lüksten kurtaracak ve yoksulluğa zorlayarak sana kısa bir harmani giydireceğim.<sup>25</sup> Ardından seni acı ve güçlüklerle katlanmaya, yerde uymaya, su dışında bir şey içmemeye ve karnını bulduğun yiyeceklerle doyurmaya zorlayacağım. Parana gelince, tavsiyeme uyarsan sahip olduğun parayı denize atacaksın. Evlenmeyi, çocuk yapmayı veya yurdunu düşünmeyeceksin, bunların hepsi sana saçma gelecek, babanın evini terk edecek ve bir mezarı, terk edilmiş bir kuleyi veya bir fıçıyı evin yapacaksın.<sup>26</sup> Heyben acı baklayla, önü ve arkası yazılı olan papirüs rulolarıyla dolu olacak. Böyle yaşarken, Büyük Kral'dan<sup>27</sup> bile daha mutlu olduğunu söyleyeceksin ve seni kırbaçlasalar veya işkence sehpasında bükseler bile acı hissetmeyeceksin.

## MÜŞTERİ

Kırbaçlandığımda acı hissetmeyecekmişim, bununla neyi kastediyorsun? Üzerimde kaplumbağa veya yengeç kabuğu yok!

## DIOGENES

Küçük bir değişikliklerle Euripides'in sözünü uygulayacaksın.

- 
- 25 Kiniklere göre yoksulluk felsefenin doğal ders kitabıdır, zira felsefenin teo-riyle kanıtlamaya çalıştığı şeyi pratikteki zorunlulukla kanıtlar, yani insana nasıl azla yetinerek yaşanması gerektiğini öğretir (Stobaeus 4.32.11-12). Dolayısıyla az şeye sahip olan değil, çok şeye ihtiyaç duyan yoksuldur (Ps.-Diogenes, *Epistulae* 33.3). O halde yoksul olmak filozof olmayı da sağlar (Dio Chrysostomus, *Orationes* 64.47.18), nitekim Diogenes hocası Antisthenes'in kendisini bilge biri yaptığını anlatırken "bana eski püskü bir kıyafet giydirdi ve beni yurdumdan uzakta, yoksul yaşamaya zorladı" demiştir. Bkz. Plutarchus, *Quaestiones Convivales* 2.632e; Epictetus, *Dissertationes* 3.24.67.
- 26 Diogenes fıçıda yaşıyor ve mevsimlere göre onun yerini değiştiriyordu. Bkz. Diogenes Laertius 6.105; Lucianus, *Quomodo Historia Conscribenda Sit* 3; Hieronymus, *Adversus Jovinianum* 2.14. Bkz. *Antisthenes - Diogenes, Kinik Felsefe Fragmanları*, çev. C. Cengiz Çevik, İstanbul, 2019, 71-72.
- 27 Burada Perslerin kralı kastedilmektedir. Bkz. *Extracts from Greek Authors*, ed. D. K. Sandford, Edinburgh: William Blackwood, 1826, 175.

## MÜŞTERİ

Hangi sözmüş o?

## DIOGENES

[10] “Zihnın acı çekecek, dilin değil.”<sup>28</sup> Şu özelliklere sahip olman gerek: Tedbirsiz ve cesur olmalı, kimseyi ayırt etmeden herkesi, hem kralları hem de avamı taciz etmelisin, bu sayede sana hayran kalacak ve senin gerçek bir erkek olduğunu düşünecekler. Dilin kaba ve sesin uyumsuz olsun, bir köpeğin havlaması gibi konuş, belli bir ifade tarzın olsun ve yürüyüşün ifadene uysun. Sözün özü, her özelliğinle hayvani ve vahşi ol. Alçakgönüllü, nazik ve ölçülü olma, yüzünde utanç namına bir şey olmasın. En kalabalık ve yalnız kalmayı isteyeceğin yerlerde dolaş, ketum ol, ne bir dostu ne bir yabancıyı hoş karşıla, zira böyle yapmak dost meclisinden el çekmektir. Başka birinin gizlice bile yapamayacağı şeyleri herkesin görebileceği şekilde yap, şehvetini en rezil yöntemlerle doyur, hatta dilersen çiğ ahtapot veya mürekkepbalığı ye ve öl. Seni mutlu edecek olan yaşam tarzı budur.

## MÜŞTERİ

[11] Defol! Anlattığın bu yaşam berbat ve insanlık dışı!

## DIOGENES

Herif, her şey bir yana bu kolay bir yaşam, herkes sorunsuz bir şekilde bu yaşam tarzını benimseyebilir. Senin de bu yaşam tarzı için bir eğitime, öğretmeye veya anlamsız bir konuşmaya ihtiyacın yok, bu şöhrete giden kısa bir yoldur. Cahil, sepici, balıkçı, marangoz veya sarraf da olsan, hiçbir şey bu yaşam tarzıyla insanlarda hayranlık uyandırmanı engellemeyecek, yapman gereken tek şey arsız ve küstah olup insanları nasıl doğru bir şekilde taciz edeceğini öğrenmek.

## MÜŞTERİ

Seni böyle bir amaç için istemiyorum, ancak gerektiğinde bir kayıkçı veya bir bahçıvan olarak iş görürsün, tabi

28 Euripides, *Hippolytus* 612: “Dilim yemini etti, zihnim etmedi.”

buradaki çığırtkan dostum seni dışarıda 2 obolos'a<sup>29</sup> satmak isterse.

HERMES

Al senin olsun, götür onu. Ondan kurtulmak bizi mutlu edecek, zira canımızı sıkıyor, gürültücünün teki, istisnasız herkese hakaret ediyor, herkesi taciz ediyor.

ZEUS

<sup>[12]</sup> Diğerini, şu kafasında taç, üzerinde mor elbise olan Kyreneliyi<sup>30</sup> çağır.

HERMES

Herkes toplansın! Sırada zengin bir müşteri bekleyen yüksek fiyatlı bir mal var. Karşınızda en tatlı felsefe, üç kat daha mutlu bir felsefe duruyor! Daha iyi bir yaşam isteyen var mı? Kim bu lüks yaşamı satın alacak?

MÜŞTERİ

(Kyreneliye)

Buraya gel ve bildiklerini bana anlat, işe yarıyorsan seni satın alacağım.

HERMES

Lütfen onu rahatsız etme, ona bir şey sorma, zira şu an sarhoş ve gördüğün gibi dili dolaşıyor, bu yüzden sana cevap veremez.

MÜŞTERİ

Böyle kural tanımayan, yozlaşmış bir köleyi kim, hangi akla hizmet satın alır? Nasıl parfüm kokar, nasıl başı dönüp de yolda sendeleyerek yürür kim bilir! Yine de bana onun özelliklerini ve yaşam amacını anlat Hermes.

HERMES

Tutucu olmayan, güzel bir kızıdan, içki şişesinden ve keyifli bir birliktelikten hoşlanan herhangi biri için çok

---

29 Obolos veya obelos Atina'da eskiden para yerine de kullanılan bir demirdi. MÖ 6. yüzyıldan itibaren bir drakhme'nin altıda biri kadar eden küçük gümüş sikkenin adı olmuştur.

30 Aristippos.

değerlidir. Hamur işlerinde uzman sayılır, sözün özü keyif ehlidir. Atina'da eğitim gördü ve Sicilya'da kendisine tanınan büyük bir ayrıcalıktan yararlanarak tiranların sarayında görev aldı. Öğretisinin özeti ve esası her şeyi hor görüp her şeyden yararlanmak ve her kaynaktan haz çıkarmaktır.

## MÜŞTERİ

Sen zengin, hatta çok zengin insanlar arasında başka birini arasan iyi edersin, böyle neşeli bir yaşam satın almaya benim param yetmez.

## HERMES

Bu mal elimizde kaldı galiba Zeus.

## ZEUS

<sup>[13]</sup> Bırak onu, diğerini getir. Bir dakika! Şu ikisini, gülen Abderalı ile ağlayan Ephesosluyu<sup>31</sup> getir, zira onları birlikte satmak istiyorum.

## HERMES

Siz ikiniz yanımıza gelin. Şimdi en iyi yaşamları satıyorum, en bilge olanları huzurunuzda sunuyorum.

## MÜŞTERİ

Ey Zeus, ne kadar da birbirlerine tersler! Biri durmadan gülüyor, diğeri ise ölüme ağıt yakar gibi durmadan ağlıyor. Herif amacın ne, niye gülüyorsun?

## DEMOKRITOS

Bir de soruyor musun? Gülüyorum, çünkü yaptıklarınız ve haliniz bana gülünç geliyor.<sup>32</sup>

---

31 Abderalı Demokritos ve Ephesoslu Herakleitos.

32 Antik literatürde Demokritos'un gülmesiyle ilgili birçok alıntı bulunur. Bunlar içinde en kapsamlı anlatım Ps.-Hippocrates, *Epistulae* 17 9.348'de bulunur. Hekim Hippocrates, Demokritos'a niçin sürekli güldüğünü sorunca, filozof şöyle cevap verir: "Benim gülmemin iki nedeninin olduğunu, iyi şeylere de kötü şeylere de güldüğümü düşünüyorsun. Aslında sadece bir şeye, aptallıkla dolu, düzelme nedir bilmeyen, tüm planlarında bebek gibi olan, bir kazanç elde etmeyecekse bitimsiz zahmete katlanmayan, ölçüsüz arzularından ötürü dünyayı bir uçtan diğer uca köşe bucak gezen, gümüş ve altın eriten ve ağgözlülüğüne bir son vermeyen, daima daha fazlasına



## MÜŞTERİ

Niye hepimize gülüyorsun, bizim halimizin değersiz olduğunu mu düşünüyorsun?

## DEMOKRITOS

Evet öyle düşünüyorum, zira sizin halinizde ciddi bir şey görmüyorum, aksine her şey boşluktan, atomların hareketinden ve sonsuzluktan ibaret.

## MÜŞTERİ

[14] Hayır, aslına bakarsan sen boşluktan ve sonsuzluktan ibaretsin. Ne küstahlık ama! Gülmeye ara vermeyecek misin?

(Diğerine)

Sen niye ağlıyorsun? Seninle daha çok konuşmam gerekecek.

## HERAKLEITOS

Çünkü yabancı, insanların halinin acıklı ve kederli olduğunu düşünüyorum, acılı bir sona yazgılı olmayan hiçbir şeyleri yok, bu yüzden insanlara acıyor ve üzülüyorum. Şimdiki sorunlarının büyük olduğunu düşünmüyorum, gelecekte daha şiddetli acılarla karşılaşacaklar, büyük yangınlardan ve dünyanın çöküşünden söz ediyorum. Bu yüzden ağıt yakıyorum, nitekim hiçbir şey kalıcı değil, aksine her şey birbirine karışmış halde, keyif ve keyifsizlik, bilgelik ve cahillik, büyük ve küçük hepsi bir ve aynı, dönüp duruyorlar yukarı ve aşağı. Yaşam oyununda sürekli değişim halindeler.<sup>33</sup>

---

sahip olmak için delice bir arzu duyan, geride kalmaya katlanamayan ve kendine mutlu demekten utanmayan insana gülüyorum.” Bu konuyla ilgili diğer alıntılar için bkz. Leukippos – Demokritos, *Atomcu Felsefe Fragmanları*, çev. C. Cengiz Çevik, İstanbul, 2019, 7-8.

33 Herakleitos’un ağlayan filozof olarak anılmasıyla ilgili birçok alıntı bulunmaktadır. Örneğin Seneca’ya göre Herakleitos evinden her dışarı çıktığında ve etrafındaki insanların ne kadar kötü yaşadığını, ne kadar kötü öldüğünü her gördüğünde ağlıyor, karşılaştığı mutlu insanların hepsine acıyordu. Bkz. Seneca, *De Ira* 2.10.5. Karş. Seneca, *De Tranquillitate* 15.2; Juvenalis 10.29-31. Diğer alıntılar için bkz. Herakleitos, *Fragmanlar*, çev. C. Cengiz Çevik, İstanbul, 2019, 5-6.

MÜŞTERİ

Yaşam nedir?

HERAKLEITOS

Taşların yerini uyumlu ve uyumsuz bir şekilde değiştirerek oyun oynayan bir çocuk.

MÜŞTERİ

İnsanlar nedir?

HERAKLEITOS

Ölümlü tanrılar.

MÜŞTERİ

Ya tanrılar?

HERAKLEITOS

Ölümsüz insanlar.

MÜŞTERİ

Bilmece mi söylüyorsun yoksa sözcük oyunu mu yapıyorsun be adam? Apollon gibisin, zira anlaşılır hiçbir şey söylemiyorsun.<sup>34</sup>

HERAKLEITOS

Çünkü önemli değilsin benim için.

MÜŞTERİ

O halde benim gibi olan hiç kimse seni satın almayacak.

HERAKLEITOS

Ağlamaya davet ediyorum hepinizi, gencinizi yaşlınızı, satın alanları ve almayanları.<sup>35</sup>

MÜŞTERİ

Bu adamın akıl sağlığı yerinde değil. Ben ne bunu ne de öbürünü satın alacağım.

---

34 Herakleitos anlaşılmaz bir dille yazdığı için “Karanlık” olarak anılmıştır. Burada da üslubunun bu özelliğine gönderme vardır. Bu aynı zamanda Apollon’un kehanet aktarırken kullandığı düşünülen bir üsluptur. Bu konuyla ilgili olarak bkz. Herakleitos, *Fragmanlar*, çev. C. Cengiz Çevik, İstanbul, 2019, 29-30.

35 Burada Herakleitos’un karşıtların uyumu anlayışına, özellikle de “yukarı ve aşağı giden yol bir ve aynı”, “bütün olanlar ve bütün olmayanlar, bir araya gelen ve ayrılan, ahenkli olan olmayan, vs.” fragmanlarına gönderme vardır. Bu fragmanlarla ilgili olarak bkz. Herakleitos, *Fragmanlar*, 16.

HERMES

Bunlar da elimizde kaldı.

ZEUS

Diğerini getir.

HERMES

<sup>[15]</sup> Söyleyecek çok sözü olan Atinalıyı<sup>36</sup> ister misin?

ZEUS

Elbette.

HERMES

Gel bakalım. Doğru ve akıllı bir felsefeyi huzurlarınıza sunuyorum. Kim alacak bu kutsallığın zirvesini?

MÜŞTERİ

En iyi bildiğin şey nedir?

SOKRATES

Ben oğlanları seven ve sevgi konularında bilge biriyim.<sup>37</sup>

MÜŞTERİ

O halde seni nasıl satın alayım? Güzel oğlum için bir öğretmen arıyorum.

SOKRATES

Güzel bir delikanlı için benden daha uygun biri var mı? Bu arada ben bedeni değil, güzel bulduğum ruhu severim. Doğrusu, aynı harmaniyle yanımda uzansa bile, kendisine bir kötülük yapmadığımı söyleyecektir.<sup>38</sup>

MÜŞTERİ

Söylediğin bana inandırıcı gelmiyor, hem oğlanları seviyorsun hem de sadece ruhu sevdiğini söylüyorsun, bir de aynı harmaniyle yanına uzanacak, mümkün değil.

SOKRATES

<sup>[16]</sup> Köpek ve çınar ağacı üzerine yemin ederim ki öyle.

MÜŞTERİ

Herakles aşkına! Ne tuhaf tanrılar bunlar!

---

36 Sokrates veya Platon.

37 Sokrates'in sevgiyle ilgili görüşleri için bkz. Platon, *Phaedrus* ve *Symposium*. Bu görüşlerle ilgili bir değerlendirme için bkz. Platon, *Phaidros*, çev. A. Çokona, İstanbul, 2019.

38 Bkz. Platon, *Symposium* 216d-219d.

SOKRATES

Ne diyorsun sen? Köpeğin bir tanrı olduğunu düşünmüyor musun? Mısır'daki Anubis'in ne kadar büyük bir tanrı olduğunu veya gökteki Seirius'u ve yer altındaki Kerberos'u bilmiyor musun?<sup>39</sup>

MÜŞTERİ

Çok doğru, yanılmışım. Peki, yaşam anlayışın nedir?

SOKRATES

Kendi yarattığım bir kentte yaşıyorum, bir politik rejim kurdum ve kendi ilkelerimi uyguluyorum.<sup>40</sup>

MÜŞTERİ

İlkelerinden birini duymak isterim.

SOKRATES

En önemlisini, kadınlarla ilgili ilkemi paylaşayım: Hiçbiri tek bir erkeğe ait olmayacak, bir kadını arzulayan kocasının haklarına sahip olacak.<sup>41</sup>

MÜŞTERİ

Bununla zinaya karşı çıkarılmış yasaları lağvettiğini mi ima ediyorsun?

SOKRATES

Evet, sözün özü, bu konulardaki tüm değersiz yasaları lağvediyorum.

MÜŞTERİ

Peki, sevimli oğlanlara nasıl davranılacak?

SOKRATES

Öpücükleri büyük bir iş başaran ve cesaret örneği sergileyen en cesur kişiler için bir ödül olacak.

MÜŞTERİ

<sup>[18]</sup> Ne cömertlik ama! Peki, bilgeliğinin özü nedir?

SOKRATES

“İdea’lar”. Var olan şeylerin örneklerini kastediyorum, zira var olduğunu gördüğün her şeyin, toprağın, onun

39 Sokrates’e yönelik suçlamalardan biri de yerel tanrılara inanmayıp gençleri yabancı tanrılara inanmaya teşvik etmesiydi. Bu konuyla ilgili olarak bkz. Platon, *Apologia* 26c ve devamı.

40 Platon’un *Politeia* adlı eserinde dile getirdiği ütopyik sisteme gönderme.

41 Platon’un evlilik ve kadınlarla ilgili görüşleri için bkz. *Respublica* 457c-461e.

üzerindeki her şeyin, göğün, denizin evrenin dışında görünmeyen benzer imgeleri vardır.<sup>42</sup>

MÜŞTERİ

Peki, nerede bulunuyorlar?

SOKRATES

Hiçbir yerde, zira bir yerde olsalar var olmazlardı.

MÜŞTERİ

Bahsettiğin bu örnekleri görmüyorum.

SOKRATES

Elbette, çünkü ruh gözün kör. Oysa ben her şeyin imgesini görüyorum, senin de görünmeyen bir imgen var, benim de, her şey böyle iki yönlü.

MÜŞTERİ

O halde seni bilgeliğinden ve keskin zekândan ötürü satın almalıyım. (Hermes'e) Gel bakalım, bunun için kaç para istiyorsun?

HERMES

İki talanton<sup>43</sup> versen yeter.

MÜŞTERİ

Tamam, söylediğin bu fiyata satın alıyorum, ancak parayı sonra ödeyeceğim.

HERMES

[19] Adın ne?

MÜŞTERİ

Syrakusaili Dion.<sup>44</sup>

HERMES

Senindir, alabilirsin. Şansın bol olsun. Epikürosçu, şimdi seni istiyorum.

(*Müşterilere*)

Kim alacak bunu? Az önce huzurunuzunda sunduğum gülen

42 Idea (ιδέα) gerçekliğin zıddı olan “benzerlik” anlamından hareketle Platoncu felsefede var olan her bir şeyin ideal formu, arketipi anlamındadır. Platon’un idea’larla ilgili görüşleri için bkz. *Respublica* 74a-75d; 100b-106e; *Symposium* 210e-212a; *Parmenides* 128e-135d.

43 60mna’ya denk düşen para birimi.

44 Platon’un öğrencisi olan Syrakusai tiranı (MÖ 408-354).

adam ile sarhoşun öğrencisi.<sup>45</sup> Onlardan daha çok şey biliyor, çünkü onlardan daha imansız. Dahası, uysal biri ve güzel yemeklerden hoşlanır.

MÜŞTERİ

Fiyatı nedir?

HERMES

2 mna.

MÜŞTERİ

Tamam, anlaştık. Peki, ne tür yemeklerden hoşlandığını bilmek istiyorum.

HERMES

Tatlı ve ballı kekler ama hepsinden çok incir yer.

MÜŞTERİ

Sorun değil, ona ezilmiş Karia incirinden yapılmış keklerden alacağım.<sup>46</sup>

ZEUS

<sup>[20]</sup> Başka birini, sundurmada<sup>47</sup> kederli bir şekilde oturan şuradaki kel kafalıyı çağır.

HERMES

Yerinde olur. Her zaman halk meydanındaki gibi büyük bir kalabalığın onu beklediği görülüyor. Felsefelerin en iyisi olan erdemin kendisini satıyorum. Kim her şeyi bilen tek kişi olmak ister?

MÜŞTERİ

Ne demek istiyorsun?

HERMES

Tek bilge o, tek yakışıklı o, tek adil o, tek cesur, tek kral, tek hatip, tek zengin, tek yasa koyucu o, her şey sadece burada.

---

45 Epikuros Demokritos'un atom teorisini ve Aristippos'un şahsında Kyrenelilerin en yüce şeyin haz olduğu görüşünü birleştirmiştir.

46 Antik dünyada en iyi incirler Rodos'ta yetişir, Karia'da yetişen incirler ise kölelere verilir.

47 Stoa (στοά) çatısı olan, önü açık sütunlu mimari yapının adıdır, Türkçeye "sundurma" veya "sütunlu galeri" olarak geçmiştir. Stoacı filozoflar bu yapıda buluşup görüşlerini paylaştıklarından ekollerinin adı da buradan gelir.

MÜŞTERİ

O halde o tek aşçı, tek sepici, tek marangoz vs. öyle mi?

HERMES

Öyle görünüyor.

MÜŞTERİ

[21] Gel buraya dostum, müşteriye nasıl biri olduğunu anlat, öncelikle satılmaktan ve köle olarak yaşamaktan memnun olup olmadığını söyle.

KHRYSIPPOS

Kesinlikle memnunum, zira bu şeyler bizim kontrolümüzde değildir ve bizim kontrolümüzde olmayan hiçbir şeyin bir önemi yoktur.<sup>48</sup>

MÜŞTERİ

Ne demek istediğini anlamadım.

KHRYSIPPOS

Nesnelerden bazılarının onaylanan, bazılarının da onaylanmayan olduğunu anlamıyor musun?

MÜŞTERİ

Bunu da anlamadım.

KHRYSIPPOS

Elbette anlamayacaksın, zira bizim terminolojimize aşina değilsin ve kavram oluşturma becerin yok, sadece mantık ilminde uzman biri bunu, tam ve ikincil önermelerin ne olduğunu ve birbirlerinden nasıl ayrıldığını bilir.

MÜŞTERİ

Bilgelik aşkına, en azından bana tam ve ikincil önermelerin ne olduğunu anlatmaktan çekinme, zira bu terimlerin<sup>49</sup> okunuşu hoşuma gitti.

48 “Bazı şeyler bize bağlıdır, bazı şeyler ise bize bağlı değildir.” Bu cümleyle özetlenen Stoacı yaklaşım için bkz. Epiktetos, *Enkheiridion*, çev. C. Cengiz Çevik, İstanbul, 2019, 1; 27-28. İki filozofun bu yaklaşımıyla ilgili kapsamlı bir inceleme için bkz. Jackson P. Hershbell, “Epictetus and Chrysippus,” *Illinois Classical Studies*, 18, 1993, 139-146.

49 Metinde tam önermeler veya yüklemeler σὺμβαμα (sumbama), ikincil önermeler veya yüklemeler παρασὺμβαμα (parasumbama) terimiyle ifade edilmektedir.

KHRYSIPPOS

Kesinlikle çekinmiyorum. Topal biri topallayan ayağını bir taşa çarpar ve görünmeyen bir yara alırsa, topallığından ötürü durumu tam önermeyle ifade edilir, yara aldıktan sonraki durumu ise ikincil önermeye uygundur.

MÜŞTERİ

[22] Ne anlaşılmaz şey! Peki, en iyi bildiğin şey nedir?

KHRYSIPPOS

Benimle sohbet edenlerin kafasını karıştırmayı, onları susturmak için söz tuzakları kurmayı, ağızlarını kapayarak onları huzurlu kılmayı iyi bilirim. Bu yeteneğe şöhreti yaygın olan tasım denir.

MÜŞTERİ

Herakles aşkına! Aşılmaz olan, yüce bir şeyden bahsediyorsun.

KHRYSIPPOS

Kendin gör. Çocuğun var mı?

MÜŞTERİ

Ne fark eder?

KHRYSIPPOS

Bir timsah çocuğunu nehir kıyısında başıboş dolaşırken yakalasa ve onu geri vermesiyle ilgili ne düşündüğünü söylemen koşuluyla, onu sana teslim edeceğinin sözünü verse niyetinin ne olduğunu söyledin?

MÜŞTERİ

Bu soruyu cevaplamak zor, zira çocuğu geri alabilmek için ne tür bir cevap vermem gerektiğini bilmiyorum. Tanrılar aşkına, sen kendin cevap ver ve çocuğu benim yerime kurtar, bu hayvanın karşımıza çıkıp bizi yutmasından duyduğum korku bizden uzak olsun!

KHRYSIPPOS

Cesur ol! Sana daha harika şeyler de öğreteceğim.

MÜŞTERİ

Neymiş onlar?



KHRYSIPPOS

Orakçı, Temel<sup>50</sup> ve hepsinden önemlisi Elektra ve Örtülü Figür.

MÜŞTERİ

Örtülü Figür ve Elektra dediğin ne?

KHRYSIPPOS

Elektra Agamemnon'un kızı olan meşhur Elektra'dır, bir zamanlar aynı şeyi hem bilmiş hem de bilmemiştir, zira Orestes yanında bulunduğunda, henüz tanımadan onun kardeşi olduğunu bilmiş ama onun Orestes olduğunu bilmemiştir. Örtülü Figüre gelirsek, onun harika bir argüman olduğunu da anlayacaksın. Söyle bakalım, sen babanı tanıyor musun?

MÜŞTERİ

Evet.

KHRYSIPPOS

Peki, önüne örtülü bir figür koysam ve sana onu tanıyıp tanımadığını sorsam ne dersin?

MÜŞTERİ

Elbette tanımadığımı söylerim.

KHRYSIPPOS

<sup>[23]</sup> Ancak örtülü figür babansa ve sen onu örtü yüzünden tanımadıysan, aslında babanı tanımamış olursun.

MÜŞTERİ

Hayır, onun örtüsünü kaldırmalı ve hakikati kendim öğrenmeliyim. Sen yine de devam et, senin bilgeliğinin amacı nedir ve erdemin zirvesine ulaşınca ne yapacaksın?

KHRYSIPPOS

Kendimi esas doğal iyiliklere adayacağım, zenginliği, sağlığı ve bunlara benzer şeyleri kastediyorum. Ancak önce-

---

50 "Orakçı" çürütme amaçlı safsata argümanına dayanır ve bir kişinin bir tarlayı orakla biçmesinin mümkün olmadığını kanıtlar. "Temel" argüman ise dört önermeden oluşur.

likle hazırlık niteliğindeki uğraşlarla ilgilenmeliyim, dikkatle yazılmış kitapları okuyarak bakışımı bilemeli, yapılmış yorumları toplamalı ve kendimi gramere uymayan, çirkin sözcüklerle doldurmalıyım, hepsinden önemlisi, bir insan üç defa çöpleme<sup>51</sup> tedavisi görmeden bilge olamaz.

### MÜŞTERİ

Oldukça soylu ve cesur düşüncelerin var. Ancak senin hünelerinden biri de, bir Gniphon<sup>52</sup> ve bir tefeci olmak, buna ne diyelim? Bu çöpleme tedavisi gören ve kusursuz bir erdeme kavuşan birinin özelliği midir?

### KHRYSIPPOS

Evet, tefecilik bilgeye bilhassa uygundur, zira çıkarımlar yapmak onun özel yeteneğidir, keza tefecilik ve faiz hesapları yapmak da çıkarımlar yapmanın kapı komşusudur, benzer şekilde uzman olmayı gerektirir, sadece başkaları gibi basitçe faiz elde etmez, faizden de faiz elde eder. Birinci faiz ve onun dölü olan ikinci faiz diye bir şey var, hiç duymadın mı? Mantiğin ne dediğini de kavırıyor olmalısın: “İlk faizi alıyorsa, ikinciye de alacaktır, ancak ilkinin alacak, dolayısıyla ikinciye de alacak.”

### MÜŞTERİ

[24] Aynı şekilde, sunduğun bilgelik karşılığında gençlerden talep ettiğin ücretten bahsediyoruz ve uzman dışında kimse erdemi için ödeme kabul etmeyecek değil mi?

### KHRYSIPPOS

Doğru anlamışsın. Kendim için değil, veren için para alıyorum, zira iki tür insan vardır, ödeme yapan ve ödeme yapılan, ben kendimi ödeme yapılan, öğrencimi ise ödeme yapan olarak yetiştiriyorum.

### MÜŞTERİ

Oysa gencin ödeme yapılan, zengin olduğun için senin de ödeme yapan olman gerekirdi!

51 Helleboros (ἐλλέβορος) veya Türkçesiyle “çöpleme” antik dönemde bilhassa akıl hastalığı tedavisinde kullanılan bitkinin adıdır.

52 Gniphon özellikle de komedilerde asalak veya tefecileri temsil eden bir tiptir.

KHRYSIPPOS

Sen şaka yapıyorsun. Bak, kanıt gerektirmeyen tasımım-  
la seni vurmuyorum!

MÜŞTERİ

Böyle bir mızraktan niye korkayım ki?

KHRYSIPPOS

[25] Sonunda şaşkınlık, konuşma yitimi ve incinmiş bir  
zihne sahip olursun! İsteddiğimde seni taşla dönüştürebilecek  
olmam ne büyük bir yetenek!

MÜŞTERİ

Beni nasıl taşla dönüştüreceksin? Sevgili dostum, sen bir  
Perseus değilsin.<sup>53</sup>

KHRYSIPPOS

Şu şekilde: Taş bir cisim midir?

MÜŞTERİ

Evet.

KHRYSIPPOS

Peki, canlı olan bir varlık da cisim midir?

MÜŞTERİ

Evet.

KHRYSIPPOS

Sen canlı mısın?

MÜŞTERİ

Evet, bir şekilde canlıyım.

KHRYSIPPOS

O halde sen bir cisimsin, dolayısıyla bir taşsın!

MÜŞTERİ

Yok artık! Kurtar beni, tanrılar aşkına, yeniden bir insan  
yap.

KHRYSIPPOS

Hiç zor değil. Bir kez daha bir insan ol! Söyle bana, her  
cisim bir canlı mıdır?

---

53 Mitolojiye göre Seriphos Adası'nın kralı Magnes'in oğlu olan Polydektes Danae'ı kendisiyle evlenmeye zorlayınca, onun oğlu Perseus tarafından taşla dönüştürülmüştür.

MÜŞTERİ

Hayır.

KHRYSIPPOS

Peki, taş bir canlı mıdır?

MÜŞTERİ

Hayır.

KHRYSIPPOS

Sen bir cisim misin?

MÜŞTERİ

Evet.

KHRYSIPPOS

Ancak sen bir cisim olduğun halde bir canlısın.

MÜŞTERİ

Evet.

KHRYSIPPOS

O halde sen bir taş değil, bir canlısın.

MÜŞTERİ

Çok teşekkür ederim, bacaklarım Niobe'ninki gibi buz kesip katılaşmıştı.<sup>54</sup> Seni satın alacağım.

*(Hermes'e)*

Bunun için ne kadar istiyorsun?

HERMES

12 mna.

MÜŞTERİ

Al bakalım.

HERMES

Tek başına mı alıyorsun?

MÜŞTERİ

Elbette hayır, gördüğün bu kişilerin hepsi müşteri.

HERMES

Evet çok müşteri var, hepsi de Orakçı'ya uygun bir şekilde kodaman görünüyor.

---

<sup>54</sup> Mitolojide Niobe Tantalos'un kızı ve Thebai kralı Amphion'un karısıydı. Çocuklarını Leto'nun çocuklarıyla kıyasladığı için altı oğlu Apollon'un oklarıyla, altı kızı ise Artemis'in oklarıyla cezalandırıldı. Niobe acıdan taşa dönüştü.

ZEUS

[26] Bekleme de diğerini, şu Peripatetiği<sup>55</sup> çağır.

HERMES

(*Peripatetiğe*)

Sana diyorum, yakışıklı ve zengin olan!

(*Müşterilere*)

Gelin de zekânın zirvesini, neredeyse her şeyi bilen adamı satın alın!

MÜŞTERİ

Nasıl biri?

HERMES

Ölçülü, nazik, kolayca uyum sağlayan, daha da önemlisi iki yönlü.

MÜŞTERİ

Ne demek istiyorsun?

HERMES

Dışarıdan bakıldığında başka, içeriden bakıldığında başka biri. Dolayısıyla onu satın alırsan, gönül rahatlığıyla birine “Dışsal”, diğerine “İçsel” diyebilirsin.

MÜŞTERİ

En iyi bildiği şey nedir?

HERMES

İyi şeylerin ruhta, bedende ve dışsal nesnelerde olmak üzere üç yönü olduğunu bilir.<sup>56</sup>

MÜŞTERİ

Sağduyulu biriymiş. Fiyatı nedir?

HERMES

20 mna.

MÜŞTERİ

Pahalıymış.

HERMES

Buna da şükür, zira biraz parası var, bu yüzden satın almakta acele etsen iyi olur. Ayrıca sana bir sivrisineğin

55 Peripatêtik (περιπατητικός, peripatêtikos) yürüyerek ders anlatan veya tartışan Aristoteles ve takipçileri için kullanılan bir sıfattır.

56 Bkz. Aristoteles, *Ethica Nicomachea* 1.8.1098b.

nasıl yaşadığını, güneş ışığının denize ne kadar uzaktan indiğini ve bir istiridyenin ruhunun nasıl olduğunu da anlatacaktır.

MÜŞTERİ

Herakles aşkına, işte bilginin kesinliği!

HERMES

Sana daha kesin bir tasavvuru gerektiren sperm ve rahime düşüp şekillenen embriyoyla, insanın gülen bir yaratık olduğu, eşeklerin ise gülmemekle birlikte ev ve gemi yapamamasıyla ilgili bilgilerinden de bahsedebilirim.

MÜŞTERİ

Bahsettiğin bu bilgiler değerli ve faydalı, bu yüzden bu adamı 20 mna'ya satın alacağım.

HERMES

[27] Harika.

ZEUS

Elimizde kim kaldı?

HERMES

Kuşkucu hâlâ elimizde. Kızıl<sup>57</sup> gel buraya, hiç bekleme. Zaten kalabalık dağılıyor, senin satışın sırasında çok az kişi olacak. Peki kim alacak bunu?

MÜŞTERİ

Ben alacağım.

(*Pyrrhon'a*)

Ama önce söyle bakalım, ne biliyorsun?

PYRRHON

Hiçbir şey.

MÜŞTERİ

Ne demek istiyorsun?

PYRRHON

Benim düşünceme göre hiçbir şey yoktur.

---

57 “Kızıl” anlamındaki πυρρῶς (pyrrias) özellikle de Thrake'den getirilen köleler için kullanılan bir isimdir; burada da kuşkucu felsefenin kurucusu olan Pyrrhon'un adıyla bir sözcük oyunu yapılmaktadır.

MÜŞTERİ

Peki biz de mi yokuz?

PYRRHON

Bunu da bilmiyorum.

MÜŞTERİ

Sen de mi yoksun?

PYRRHON

Hele bundan hiç emin değilim.

MÜŞTERİ

Nasıl bir kuşku bu? Kuşkunun ölçüleri nedir?<sup>58</sup>

PYRRHON

Argümanları tartar ve birbirleriyle dengeli hale getiririm, birbirlerine benzediğini ve ağırlıklarının eşit olduğunu görünce de, artık hangisinin daha doğru olduğunu bilmekten uzaklaşıyorum.

MÜŞTERİ

Elinden başka ne gelir?

PYRRHON

Kaçak bir köleyi yakalamak dışında her şeyi yapabilirim.

MÜŞTERİ

Onu niye yapamıyorsun?

PYRRHON

Çünkü efendim, ben herhangi bir şeyi kavrayamam.

MÜŞTERİ

Zaten yavaş ve tembel olduğun görülüyor. Peki bilgeliğinin esası nedir?

PYRRHON

Cehalet, duyma ve görmenin yetersiz olması.

MÜŞTERİ

Sağır ve kör olduğunu mu söylüyorsun?

PYRRHON

Evet, yargıdan ve duyumdan yoksunum, sözün özü bir solucandan daha iyi durumda değilim.

---

58 Kuşkucu felsefenin ana hatları için bkz. Sextus Empiricus, *Pyrrhonculuğun Esasları*, çev. C. Cengiz Çevik, İstanbul, 2019.

MÜŞTERİ

Sadece bu nedenden ötürü seni satın almalıyım.

*(Hermes'e)*

Buna ne kadar vermeliyim?

HERMES

1 Attika mna'sı.

MÜŞTERİ

Al bakalım.

*(Pyrrhon'a)*

Ne diyorsun dostum, seni satın aldım mı?

PYRRHON

Kuşkulu.

MÜŞTERİ

Hayır, seni satın aldım ve parasını ödedim.

PYRRHON

Bu konuda onay tehirine başvuruyor ve düşünüyorum.

MÜŞTERİ

Gel dostum, kölemin yapması gerektiği gibi, arkamdan yürü.

PYRRHON

Doğru söylediğini kim bilebilir?

MÜŞTERİ

Çığırkan, mna ve buradaki diğer insanlar.

PYRRHON

Burada başkaları da mı var?

MÜŞTERİ

Gel seni değirmene atacağım ve sonu kederli bir mantıkla seni efendin olduğuma ikna edeceğim.

PYRRHON

Bu konuda da onay tehirine başvuruyorum.

MÜŞTERİ

Hayır, tanrılar aşkına, ben yargımı zaten onayladım.



HERMES

*(Pyrrhon'a)*

Ayak diremekten vazgeç ve müşterinin peşinden git.

*(Kalabalığa)*

Sizi yarın da buraya davet ediyoruz, zira bu sefer sıradan insanları, işçileri ve esnafları satacağız.

*Dirilen Ölüler veya Balıkçı*



## *Kişiler*

AÇIK SÖZLÜLÜK  
SOKRATES  
PLATON  
ARISTOTELES  
DIOGENES  
KHRYSSIPPOS  
EMPEDOKLES  
FELSEFE  
HAKİKAT  
ÇÜRÜTME  
ERDEM  
KIYAS  
STOACI  
PLATONCU  
PYTHAGORASÇI  
PERİPATETİK  
EPİKUROŞÇU  
AKADEMİACI  
FİLOZOFLAR  
RAHİBE  
GÖREVLİ





## SOKRATES

[1] Taşlayın alçağı, fırlatın elinizdeki tüm taşları! Yığın üzerine toprağı! Kırık kap kacağa gömün onu! Sopalarınızla dövün o küfürbazı! At, Platon! Sen de at Khrysippos, herkes bir kere taşlasın! Haydi birlikte cezalandıralım onu!

“Heybe heybenin imdadına yetişir, değnek de değneğin!”<sup>1</sup>

Zira ortak düşmanımız o, öfkeden deliye döndürmediği bir kişi bile yok içimizde! Diogenes, sen de daha önce yapmış olsan bile asanı hazırla, hiçbiriniz küçük düşürülmeye izin vermesin, terbiyesizliğinin bedelini ona ödetin. O da ne? Epikuros, Aristippos, yoruldunuz mu yoksa? Bu kadar erken mi? Olur mu hiç!

“Ayaklanın bilgeler, hatırlayın savaştaki öfkenizi.”<sup>2</sup>

[2] Aristoteles acele et! Daha hızlı! İşte böyle. Ele geçirdik yarattığı! Hakaret ettiğin kişilerin nasıl insanlar olduğunu yakında anlayacaksın! Peki, biz onu nasıl cezalandıracağımıza karar verdik mi? Hepimizi tatmin edecek şekilde karışık bir ölüm bulalım, her birimiz adına yedi defa ölmeyi hak etti!

---

1 Homeros, *Ilias* 2.363.

2 Homeros, *Ilias* 6.112. Ancak Homeros “bilgeler” (σοφοί, sophoi) değil, “dostlar” (φίλοι, philoi) der.

BİR FİLOZOF

Kazığa oturtulmasını öneriyorum.

BAŞKA BİR FİLOZOF

Tanrılar aşkına, önce kırbaçlansın.

BAŞKA BİR FİLOZOF

Önce gözleri oyulsun.

BAŞKA BİR FİLOZOF

Ama önce dili kesilsin.

SOKRATES

Peki senin önerin ne Empedokles?

EMPEDOKLES

Benim kratere atılsın, böylece kendisinden daha iyi olan kişilere hakaret etmemeyi öğrenmiş olur.<sup>3</sup>

PLATON

“Ölümü kayalıkların arasında parçalanarak bulmak...”<sup>4</sup> aslında en iyi öneri bu şekilde başka bir Pentheus veya Orpheus olmasıdır.

AÇIK SÖZLÜLÜK

<sup>[3]</sup> Yalvaranı Duyan<sup>5</sup> adına beni bağışlayın!

PLATON

Ölümün kaçınılmaz artık, kaçmana izin verilemez. Homeros’un ne dediğini biliyor olmalısın:

“Aslanlar ile insanlar arasında anlaşma yemini olmaz.”<sup>6</sup>

AÇIK SÖZLÜLÜK

Kuşkusuz, ben de size merhamet etmeniz için yalvarırken Homeros’tan alıntı yapacağım. Belki de onun şu dizele-rine hürmet edecek ama ben yüksek sesle okuduğumda onları duymazdan geleceksiniz:

---

3 Bir söylenceye göre Empedokles Etna Yanardağı’na atlamıştır. Bkz. Diogenes Laertius 7.69; Lucianus, *Icaromenippos* 13.

4 Pentheus ve Orpheus Bakkhos rahibeleri tarafından parçalanmıştı, Platon Loukianos için böyle bir son istiyor. Bu dize kuşkulu da olsa Aeschylus’un günümüze ulaşmayan bir oyunundan alınmıştır. Bkz. Fr. 489b, Sommerstein.

5 Zeus.

6 Homeros, *Ilias* 22.262.

“Kıyma bana, zira pinti değilim, al karşılığında ne istersen, tunç ve altın, aslında bilgelerin bile arzuladığı o şeyleri.”<sup>7</sup>

PLATON

Homeros’tan cevap verme konusunda senden geri kalmayız, örneğin şunu dinle:

“Kaçıp kurtulacağını mı sandın, seni iftiracı, altından da bahsetsen, düştün elimize bir kere.”<sup>8</sup>

AÇIK SÖZLÜLÜK

Ah talihsiz başım! O kadar bel bağladığım Homeros da işime yaramadı. Euripides’e sığınayım bari, belki o beni kurtarır:

“Öldürme! Zira günahdır aman dileyeni öldürmek!”<sup>9</sup>

PLATON

Tamam ama şu da Euripides’ten değil mi?

“Kötü şeyler yapanların yaptıklarının sonuçlarına katlanması tuhaf değildir.”<sup>10</sup>

AÇIK SÖZLÜLÜK

“O halde şimdi sözlerimden ötürü beni öldürecek misin?”<sup>11</sup>

PLATON

Evet, tanrılar aşkına! Bir yerde de şöyle der:

“Dizginsiz dillerin  
ve yasa tanımayan aptalların  
sonu ıstıraptır.”<sup>12</sup>

AÇIK SÖZLÜLÜK

<sup>[4]</sup> Madem beni öldürmeye karar verdin ve bundan kaçma şansım yok, en azından bana kim olduğunu, seni dinmez bir öfkeye sürükleyecek ve beni cezalandırmak için elinde tutmana neden olacak ne yaptığımı söyler misin?

---

7 Homeros, *Ilias* 6.46-48; 20.65.

8 Ufak değişikliklerle bkz. Homeros, *Ilias* 10.447-448.

9 Euripides, Fr. 937, Collard-Cropp.

10 Euripides, *Orestes* 413.

11 Euripides, Fr. 938, Collard-Cropp.

12 Euripides, *Bacchae* 386.



## PLATON

Bize ne kötülükler yaptığını kendine sor alçak, yazdığın diyaloglarla sadece felsefeye kara çalmadın, aynı zamanda satılığa çıkararak bize hakaret ettin, eğitilmiş ve daha da önemlisi özgür insanları güya köle pazarına götürdün. Buna kızdık ve Hades'ten kısa süreliğine izin alarak seni yakalamaya geldik; işte Khrysippos, Epikuros, Platon burada, Aristoteles, ağzını bıçak açmayan Pythagoras, Diogenes ve diyaloglarında aşağıladığın herkes burada.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Rahat bir nefes aldım, zira size niye öyle davrandığımı anlarsanız, beni ölüme mahkûm etmezsiniz. Bu yüzden taşlarınızı yere atın veya daha iyisi onları saklayın. Gerçekten hak edenlere atarsınız.

## PLATON

Saçmalık, bugün ölmelisin! “Bize yaptığın kötülüklerden ötürü, taşlanmadık yerin kalmayacak!”<sup>13</sup>

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Beyler, aslında bu dünyada düşüncelerinize ortak olan ve iyi niyetli bir dostunuz olarak görmeniz gereken tek adamı ölüme mahkûm etmiş, söylememde bir sakınca yoksa, öğretilerinizin savunucusu olan ve sizin adınıza dürüstçe çaba sarf eden bu adamı ölüme göndermiş olacaksınız. Aman, günümüzdeki çoğu filozof gibi davranarak size böyle lütufta bulunan birine karşı nankör, aceleci ve düşüncesiz bir şekilde karşılık vermeyin.

## PLATON

Ne büyük bir terbiyesizlik. Yani bize yaptığın saygısızlıktan ötürü bir de sana borçlu mu çıktık? Kölelerle mi konuştuğunu sanıyorsun sen? O saygısız ve terbiyesiz diline rağmen kendini bize lütufta bulunan biri olarak mı görüyorsun?

---

13 Homeros, *Ilias* 3.57.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Yalvarırım söyle, nerede ve ne zaman size hakaret ettim? Ben her zaman felsefeye karşı büyük bir hayranlık duydum, sizi yücelttim ve arkanızda bıraktığınız yazılara uygun bir yaşam sürdüm. Sarf ettiğim sözleri sadece sizin eserlerinizden aldım. Bir arı gibi hepsini topladım ve onlarla insanlara bir gösteri sundum, onlar da alkışladı ve deyişlerimi nereden, kimden ve her bir çiçekten nasıl topladığımı anladı. Hayranlık duydukları söz buketinin kaynağı açıkça bensem de, asıl kaynak siz ve sizin bahçelerinizdir, zira bu çiçekleri farklı ve çeşitli renkleriyle seren sizsiniz. Biri onları nasıl seçip dereceğini ve birbiriyle uyumlu olacak şekilde bir araya getireceğini bilirse, aralarındaki uyum bozulmaz. Sizin böyle yararınızı gören biri şöhretini borçlu olduğu lütufkâr kişiler hakkında kötü konuşmaya cüret edebilir mi? Thamyris veya Eurytos'un<sup>14</sup> karakterine sahip olmadıkça, kimse kendilerinden şarkı ilhamını aldığı Mousa'lara karşı sesini yükseltmez veya okçulukta oku veren Apollon'a meydan okumaz!

## PLATON

[<sup>7</sup>]Dostum, konuşmanın retorığı iyi, ancak aleyhine görüş bildiriyorsun ve küstahlığının daha da sendelediği görü-lüyor, zira şimdi adaletsizliğine nankörlük de eklendi. Kabul ettiğin gibi, okları bizden aldın ama sonra onları bize karşı kullandın, senin tek amacın bizi karalamak. Bahçeyi sana açalım, çiçekleri toplamana engel olmaya-lım ve elin boş gitmesin diye bize bir bedel ödedin. Her şeyden önce bu yüzden ölmeyi hak ettin.

---

14 Thamyris veya Thamyras Thrakeli bir ozandır, babası Philammon, annesi ise bir nymphe olan Argiophe'dir. Mousa'lara meydan okur, yarışmada yenilince görme ve şarkı okuma yeteneğini kaybeder. Elinde kırılmış bir lirle resmedilir. Bu öyküyle ilgili Pausanias 4.33.4; 9.30.2; 10.7.2'ye bakılabilir. Eurytos ise ünlü bir okçudur, okçuluk tanrısı Apollon'a meydan okuyunca tanrı tarafından öldürülür. Bu öykü için bkz. Homeros, *Odyseia* 8.204 vd.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

[8] İşte! Beni öfkeyle dinliyorsun ve her haklı savunmayı reddediyorsun. Öfkenin Platon, Khryssippos, Aristoteles veya diğerlerini ele geçirebileceğini tahmin etmezdim. Bana öyle geliyordu ki, sadece siz böyle bir duygudan uzaktınız. Ancak ne olursa olsun ustalarım, beni savunması yapılmamış ve duyulmamış bir ölüme mahkûm etmeyin. Bir zamanlar hemşerilerinizi baskı ve güç üstünlüğüne dayalı bir şekilde yönetmemek, aksine uzlaşmazlıkları yasa doğrultusunda gidermek ve tüm tarafları sırayla dinlemek âdetinizdi. Öyleyse bir hâkim seçelim, sonra hepinizi temsil etmek üzere seçeceğiniz bir sözcü aracılığıyla ortak şikâyetinizi iletirsiniz, ben de suçlamalara karşı kendimi savunurum. Suçlu olduğum kanıtlanırsa ve mahkeme de bu yönde karar verirse, elbette hak ettiğim cezaya boyun eğirim ve bir şey yapmanıza gerek kalmaz. Ancak duruşmamda masum ve hatasız bulunursam, jüri beni özgür bırakacak ve siz de öfkenizi sizi kandırıp bana yönlendiren kişilere yönelteceksiniz.

## PLATON

[9] Bak şuna, “atı ovaya <sürmek gerek>”<sup>15</sup> derler, jüriyi kandırıp kurtulacaksın demek! Neticede senin bir hatip, avukat ve konuşma sırasında kötülük yapmaya hazır biri olduğunu söylüyorlar. Kimin yargıç olmasını istersin? Senin gibilerin haksız bir oylamada kendi lehlerine karar aldırırken sıkça yaptığı gibi, rüşvetle etkileyemeyeceğin biri olmalı.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Bu konuda içiniz rahat olsun. Böyle şüphe uyandıracak bir hakem veya oyunu satacak karakterde biri olmasını istemem. Bakın, kendi adıma kürsü için sizinle birlikte Felsefe’nin adını öneriyorum.

15 At ovada dilediği gibi koşabilir. Bu deyiş için bkz. Platon, *Theaetetus* 183d.

PLATON

Biz yargıç olursak, savcı kim olacak?

AÇIK SÖZLÜLÜK

Siz hem yargıç hem savcı olun! Böyle bir düzenlemede beni korkutan hiçbir şey yok, zira davamda adalet konusunda sizden daha iyi durumdayım ve savunmamın yeterli olduğunu sanıyorum.

PLATON

[10] Pythagoras, Sokrates ne yapalım? Görünen o ki bu adam duruşma isteyerek makul bir talepte bulunuyor.

SOKRATES

Felsefe'yi yanımıza alıp mahkemenin huzuruna çıkmaktan başka ne yapabiliriz? Savunması neymiş dinleyelim. Önyargı bizim yöntemimize uymaz, o sadece korkunç bir şekilde davranan bir amatöre, öfkeye meyilli ve baskı yapmaya hakkı olduğunu düşünen birine yaraşır. Davasında kendini savunma hakkı bile olmayan bir adamı taşlarsak, dahası bundan keyif alırsak, hakkımızda kötü konuşan insanın eline bizzat koz vermiş oluruz. Suyun akışına hiç bakmadan<sup>16</sup> bu adamı ölüme mahkûm edersek, beni mahkemede suçlayan Anytos ile Meletos'a<sup>17</sup> ve oradaki jüriye söyleyecek sözümüz olur mu?

PLATON

Güzel bir tavsiye Sokrates. O halde gidip Felsefe'yi getirelim. O yargılayacak, biz de onun verdiği karara uyacağız.

AÇIK SÖZLÜLÜK

[11] Peki ey en bilge kişiler, bu konuşma şimdi daha iyi ve adil oldu. Söylediğim gibi taşlarınızı saklayın, birazdan duruşmada onlara ihtiyacınız olacak.

16 Mahkemede savunma yapan kişinin konuşma süresi su saatiyle kontrol edilirdi.

17 Sokrates'in yargılandığı davada onu suçlayan üç kişiden ikisi. Bkz. Platon, *Apologia* 23e; 29c; et al.; Diogenes Laertius 2.39; Diodorus Siculus 14.37.7.

Ancak felsefe nerede bulunur? Nerede yaşadığını bilmiyorum. Onu çalışabilmek için yaşadığı yeri ararken çok dolaştım. Sonunda onun yanından geldiğini söyleyen kısa harmanili ve uzun sakallı adamlarla karşılaştım, kendilerine sorduğum soruların cevaplarını bildiklerini düşünüyorlardı. Ancak benden daha kötü durumdaydılar, cehaletleri ortaya çıkmasın diye sorduğum soruya cevap vermiyor ve beni bir kapıdan diğerine gönderiyorlardı. Bugüne dek felsefenin evini bulabilmiş değilim.

[12] Sıklıkla bir tahmin üzerine veya başka birinin rehberliğinde felsefeyi bulduğuma yürekten inanarak bir kapıya varıyordum, kapıdan girip çıkan insanların çokluğu da bu inancımı destekliyordu, hepsi de ciddi, güzel giyimli ve çalışkan görünümlü kimselerdi. Onların arasına karışıp ben de içeri giriyordum. İçerideyse ne kadar uyumlu, sade ve gösterişsiz olmaya çalışsa da içtenlikten uzak şirret bir kadınla<sup>18</sup> karşılaşıyordum her defasında. Daha ilk bakışta, bu kadının tüm maharetine rağmen saçını kasten dağınık bıraktığını ve örtüsünün kırıksıklarının o kadar da özensiz olmadığını anlıyordum. Çekiciliğini arttırmak için sadeliği bir süs olarak kullandığı ve umursamaz görünmeye çalıştığı aşikârdı. Alılık ve ruj izleri de vardı, konuşmasıyla bir fahişeyi andırıyor, âşıklarının güzelliğini övmesinden mutluluk duyuyor, kendisine sunulan armağanları hevesle alıyor, zengin âşıklarının yanına oturmasına izin veriyor ve fakir oğlanlarla hiç ilgilenmiyordu. Kazara olmuş gibi sıklıkla boynunu açtığında zincirlerden daha kalın altın kolyeleri olduğunu görürdüm. Tahmin edeceğiniz üzere tüm bu manzara karşısında acıma duygusuyla geri çekilirdim, bu kadın talihsiz sefil adamları burnundan değil,

18 Yunancada “felsefe” anlamındaki φιλοσοφία (philosophia) dişil bir isimdir, bu yüzden bir kadın olarak da resmedilir.

sakalından tutup götürüyordu, tıpkı Hera'yı değil de bir hayaleti kucaklayan Iksion<sup>19</sup> gibiydiler.

PLATON

[13] Bir konuda haklısın: Felsefenin kapısı görünmez ve herkes tarafından bilinmez. Fakat onun evine gitmeye gerek kalmayacak. Onu burada, Çömlekçiler Mahallesi'nde bekleyeceğiz. Şüphesiz Akademia'dan Boyalı Sundurma'ya geçerek buraya gelecek, zira her gün bunu yapar. Hatta bak biri geliyor, görüyor musun? Örtüye bürünmüş, nazik, gözleri kısık ve düşünceli bir şekilde yürüyor.

AÇIK SÖZLÜLÜK

Bu şekilde örtüye bürünerek ve nazik bir şekilde yürüyen birçoklarını gördüm ama bu onların yanında gerçek felsefeymiş gibi duruyor.

PLATON

Doğru, sadece konuşarak sana kim olduğunu gösterecek.

FELSEFE

[14] Bakın şu işe! Platon, Khrysippos, Aristoteles ve çalışmalarının yüzü olan diğerleri, dünyada ne işiniz var? Yer altındaki bir şey canınızı mı sıktı? Çok kızgın görünüyorsunuz. Tutsak aldığınız bu adam da kim? Bir hortlak, katil veya kutsala hakaret eden biri olsa gerek.

PLATON

Kesinlikle, Felsefe, o inançsızların en saygısız olanı, zira senin, ki hiçbir şey senden daha kutsal değildir ve bizim yani senden bir şey öğrenen ve öğrendiğini de sonraki kuşaklara aktaran hepimiz hakkında kötü konuşma cüretinde bulundu.

FELSEFE

Sizi kızdıran hakarete uğramak mı? Komedi Dionysios bayramı boyunca bana iğrenç isimler takmasına rağmen

---

<sup>19</sup> Pirithous'un babası ve Lapithae'in kralı olan Iksion'un bir akrabasını öldüren ilk Yunan olduğu söylenir. Bununla birlikte Hera'yı baştan çıkarmaya çalışınca Zeus Hera'ya benzeyen bir bulut yaparak onu tuzağa düşürür ve Hades'te sürekli dönen alevden bir tekerleğe bağlayarak cezalandırır.

men onunla dost oldum, onu ne mahkemeye verdim ne de baş başa kaldığımızda azarladım, aksine onun bayramda alışlageldiği gibi ve geleneğe uygun olarak insanları eğlendirmesine izin verdim. Siz de biliyorsunuz ki, birine şakayla zarar vermek mümkün değildir, aksine tıpkı altının dövülerek temizlenmesi gibi, güzel olan şaka sayesinde daha da parlak ve belirgin hale gelir. Ancak siz herhangi bir nedenden ötürü öfkeleniniz ve sert tepki verdiniz. Niçin onun boğazına sarıldığınızı anlatın bana.

PLATON

Onu yakalamak için bir günlüğüne yer altından ayrılma izni aldık, böylece yaptığı saygısızlığın bedelini ödeyecek, zira kulağımıza gelen söylentilere göre tekrar tekrar aleyhimize konuşmuş.

FELSEFE

<sup>[15]</sup> Peki mahkemede kendini savunma şansı bile tanımadan onu ölüme mahkûm etmek mi istiyorsunuz?

PLATON

Hayır. Konuyu sana havale ettik, davayı en iyi senin sonuçlandırabileceğini düşünüyoruz.

FELSEFE

Peki sen ne diyorsun?

AÇIK SÖZLÜLÜK

Tam onların dediğini sahibem Felsefe, zira sadece sen herhangi bir yardım olmadan hakikati keşfedebilirsin. Onlarla güç bela anlaşma yaparak davaya senin bakmanı sağladım.

PLATON

Seni alçak herif, ona “sahibem” diyorsun ha? Daha geçen gün her tür öğretiyi 2 obolos karşılığında büyük bir kitlenin önünde satışa sunarak onu en ağır şekilde alay konusu etmedin mi?

## FELSEFE

Belki de doğrudan Felsefe'ye değil, bizim adımıza alçakça şeyler yapan sahtekârlara hakaret etmiştir.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Sadece savunmamı dinlerseniz gerçeği anlayacaksınız.

## FELSEFE

Areopagos'a, yok, en iyisi doğrudan Akropolis'e gidelim, böylece kentteki her şeyi tepeden görebiliriz. Bu arada hanımlar, Boyalı Sundurma'da yürüyebilirsiniz. Duruşmadan sonra size katılacağım.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

<sup>[16]</sup> Kim bunlar ey Felsefe? Görgülü kişilere benziyorlar.

## FELSEFE

Şu erkeksi olan Erdem, şu Ölçülülük ve yanındaki de Adalet. Önde giden Eğitim, belli belirsiz olup rengi anlaşılmayan ise Hakikat.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Kimi kastettiğini anlayamadım.

## FELSEFE

Oradaki süssüz olanı, sürekli arkaya saklanıp ortadan kaybolanı görmüyor musun?

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Tamam, şimdi görebiliyorum. Bu duruşmanın tamamlanması ve kusursuz olabilmesi için onları niye getirmiyorsun? Ayrıca Hakikat'i duruşmada avukat olarak sunacağım.

## FELSEFE

Elbette. Siz de gelin bizimle. Tek bir davayı, yani bizi bilhassa ilgilendirecek olan bir davayı görüşmek çok zor olmaz.

## HAKİKAT

<sup>[17]</sup> Siz gidin. Uzun zamandır bildiğim şeyleri duymam gerekmiyor.

## FELSEFE

Duruşmaya katılıp her konuda bilgi verseydin bize çok yardımın dokunurdu ey Hakikat!



## HAKİKAT

Peki hep yanımda bulunan bu iki hizmetçi kadını da getirebilir miyim?

## FELSEFE

İstedğin kadar kişiyi getirebilirsin.

## HAKİKAT

Özgürlük ve Konuşma Hakkı gelin bakalım, hayranımız olan bu zavallı varlığı kurtarabiliriz, haksız bir nedenle hayatı tehlike altında. Hey Çürütme, sen olduğun yerde kalabilirsin.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Durun sahibem. Asıl o gelmeli. Bugün sizin herhangi bir sığırınızla değil, aksine çürütölmeleri zor olan, her zaman bir gedik bulan iddialı kişilerle dövüşeceğim, bu yüzden Çürütme de gerekli.

## ÇÜRÜTME

Evet, en gerekli benim, hatta Kanıt da gelse daha iyi olur.

## HAKİKAT

Madem bu duruşmada gerekli görünüyorsunuz, o halde ikiniz de gelin.

## PLATON

[18] Görüyorsunuz ya, Hakikat'ın aklını çelerek bize karşı kışkırtıyor.

## FELSEFE

Platon, Khrysippos ve Aristoteles, siz Hakikat onun lehine yalan söyler diye mi korkuyorsunuz?

## PLATON

Elbette korkmuyoruz ama ziyadesiyle ilkesiz ve tatlı diliyle onu baştan çıkaracak.

## FELSEFE

[19] Korkmayın. Adalet burada bizimle olduğu sürece hiçbir adaletsizlik olmayacak. Haydi, yukarı çıkmaya başlayalım. Önce söyle bana, adın ne?

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Benim mi? Ben Çürütücü'nün oğlu olan Doğrucu'nun oğlu<sup>20</sup> Açık Sözlülük'üm.

## FELSEFE

Ülken neresi?

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Euphrates kıyısından gelen bir Suriyeliyim, ama bunun ne önemi var ey Felsefe? Buradaki bazı rakiplerimin de benim gibi yabancı bir toprakta doğduğunu biliyorum, ancak âdetleri ve kültürleri bakımından Solili, Kıbrıslı, Babilli veya Stageiraliymiş gibi görünmüyorlar.<sup>21</sup> Yine de düşünürseniz, doğruyu ve hakkı dile getiriyorsa, bir insanın yabancı dilde konuşmasının bile bir önemi yoktur.

## FELSEFE

[20] Doğru. Bu gereksiz bir soruydu. Peki en azından bilmeye değer bir soru sorayım: Ne iş yapıyorsun?

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Övüngensevmezlik, hilekârsevmezlik, yalancısevmezlik, şarlatansevmezlik ve senin de bildiğin gibi sayısı çok olan bu tür alçakların hiçbirini sevmeme işi yapıyorum.

## FELSEFE

Herakles aşkına! Ne nefret dolu bir işin varmış!

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Haklısın. Aslında ne kadar çok kişinin benden hoşlanmadığını ve bu işi yaptığım için ne kadar tehlike altında olduğumu görüyorsun. Bunun tam tersi olan işi de iyi bilirim, temelinde sevgi bulunan bir iştir bu. Zira ben

20 Burada bir sözcük oyunu yapılıyor. “Çürütücü” olarak çevirdiğimiz Ἐλεγκτικὸς (Elegksiklês) adı “Çürütme” olarak çevirdiğimiz Ἐλεγχος (Elegkhos) veya Ἐλεγκσις (Elegksis) türetilmiştir. “Doğrucu” olarak çevirdiğimiz Ἀληθῶν (Alêthiôn) ise “hakikat” anlamındaki ἀλήθεια (alêtheia) temel alınarak üretilmiştir.

21 Khrysis Solili, Aristoteles ise Stageiraliydi. Burada Kıbrıslı ve Babilli bir filozofun adı geçmemektedir, muhtemelen Loukianos Kıbrıslı Zenon ile Tigris'teki Seleukia'da doğan Poseidonios'u düşünmektedir.

hakikatiseven, güzeliseven, sadeliğiseven ve sevgiye dayanan diğer her şeyi seven biriyim. Ancak bu işi üzerinde uygulayabileceğimiz çok az kişi var, buna karşılık diğerinin etkisi altında olup nefrete meyilli belki elli bin insan var. Ancak şansım yaver gitti de uygulama eksikliğinden ötürü ilkinde bildiklerimi unutmak üzereyken, ikincisinde hayli uzmanlaştım.

#### FELSEFE

Ancak öyle olmamalı, zira bir insanın ilkinin yapabiliyorsa ikincisini de yapabileceğini söylerler. Dolayısıyla iki işi birbirinden ayırma, iki ayrı iş gibi görünseler de bir bütündürler.

#### AÇIK SÖZLÜLÜK

Bunu en iyi sen bilirsin Felsefe. Bana düşen alçaklardan nefret etmek, dürüstleri sevip yüceltmek.

#### FELSEFE

[21] Gelin şimdi, tasarladığımız gibi Polias'ın<sup>22</sup> sundurmasında duruşmayı gerçekleştirelim. Rahibe, oturacağımız sıraları düzenle. Bu arada biz de tanrıçaya saygımızı gösterelim.

#### AÇIK SÖZLÜLÜK

Ey Polias, bu sahtekârlara karşı bana yardım et, ne kadar çok yemin ettiklerini ve her gün yeminlerini bozduklarını hatırla, yukarıdan baktığın için ne yaptıklarını sadece sen görüyorsun. Şimdi vaktidir onlardan öç almanın. Yenildiğimi ve siyah oyların yaridan fazla olduğunu görürsen, benimkilere ekleme yaparak beni kurtar.

#### FELSEFE

[22] Pekâlâ. Hepimiz oturduk, konuşmaları dinlemeye hazırız. İçinizden davacı tarafı en iyi temsil edecek olan kişiyi seçip şikâyetinizi dile getirin ve suçlamanızı belirtin,

---

22 “Kentın koruyucusu” anlamındaki Πολιάς (Polias) sözcüğü tanrıça Athena'nın bir unvanıdır. Özellikle de Atina'nın Akropolis'indeki en eski tapınakta bu adla çağrılır. Bkz. Herodotos 5.82.

herkesin aynı anda konuşması uygun olmaz. Sonra sen de kendini savunacaksın Açık Sözlülük.

PLATON

Acaba hangimiz davacı tarafı en iyi temsil edebilir?

KHRYSIPPOS

Sen temsil edebilirsin Platon. Müthiş bir yücelik, üstün bir Attika zarafeti, çekicilik ve ikna edicilik, sezgi, incelik, ayartıcı kanıt gösterme yeteneği, bunların hepsi sende fazlasıyla mevcut. Bu yüzden sözcümüz olmayı kabul et ve hepimiz adına doğruyu dile getir. Şimdi tüm eski başarılarını hatırla ve Gorgias, Polos, Hippias ve Prodikos'a karşı öne sürdüğün tüm hususları bir araya getir. Bu adam onlardan daha yetenekli. Araya biraz ironi serpiştir, o zeki-ce, ardı arkası kesilmeyen sorularını sor ve hatta dilersen bir yerde de bu adam cezalandırılmadığı takdirde "gökte kanatlı arabasını süren yüce Zeus'un"<sup>23</sup> kızacağını söyle.

PLATON

[<sup>23</sup>] Hayır, asla, daha şiddetli birinden, Diogenes, Antisthenes, Krates veya senden yararlanalım Khrysispos. Kuşkusuz şu anki durumumuzun gerektirdiği şey zarafet veya edebî üstünlük değil, münakaşaya ve mahkemeye özgü bir donanım ihtiyacımız var. Açık Sözlülük usta konuşmacı.

DIOGENES

Tamam, ben savcı olacağım, zira uzun konuşmalara ihtiyaç duymayacağımızı sanıyorum. Kaldı ki o hepinizden çok bana hakaret etti, beni 2 obolos'a açık arttırmaya çıkardı.

PLATON

Ey Felsefe, hepimiz adına Diogenes konuşacak. Unutma dostum, sadece kendi şikâyetini dile getirmeyecek, hepimizin ortak görüşünü savunacaksın. Biz birbirimizle az da olsa uzlaşmazlık yaşarsak sen buna dahil olmamalı veya

---

23 Platon, *Phaedrus* 246e.

kimin daha doğru konuştuğunu söylemeye çalışmamalısın; tam aksine genel olarak Felsefe adına coşkulu bir savunma yapmalısın zira Açık Sözlülük'ün diyaloglarında yığınla hakarete uğrayan ve utanç verici bir şekilde istismar edilen odur. Uzlaşamadığımız kişisel görüşlerimizi umursama ve sahip olduğumuz ortak değerler için mücadele et. Şunu da aklında tut: Sen bizim tek temsilcimizsin ve tüm öğretilerimizin büyük bir saygıyı veya bu adamın söylediklerinden daha iyisini hak edip etmediği göstermek sana bağlı.

## DIOGENES

[24] Merak etme, beklentiyi karşılayacağım. Hepimiz adına konuşacağım. Felsefe onun belagatinden etkilenip (Felsefe karakter olarak nazik ve yumuşak biridir) serbest kalmasına hükmetse bile, ben üzerime düşeni yapacağım, ona bu sopaları boşuna taşımadığımızı göstereceğim.

## FELSEFE

Asla bunu yapma. Sadece argümanları kullan, bu en iyisi. Ancak gecikme. Su dökülmekte,<sup>24</sup> jüri sana bakıyor.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Felsefe, diğerleri otursun ve sizin ekiple birlikte oy kullansın, sadece Diogenes savcı olsun.

## FELSEFE

Seni suçlu bulmalarından korkmuyor musun?

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Hayır, aksine oy çokluğuyla davayı kazanacağımı düşünüyorum.

## FELSEFE

Oldukça cesursun! O halde siz oturun, Diogenes sen de başla konuşmaya.

## DIOGENES

[25] Bizim yaşarken nasıl insanlar olduğumuzu iyi bilirsin Felsefe, bu konuda açıklama yapma ihtiyacı duymuyo-

---

24 Mahkemede kullanılan su saatinin çalışmaya başladığı belirtilmektedir.

rum. Kendimden bahsetmeme bile gerek yok, Pythagoras, Platon, Aristoteles, Khryssippos ve diğerlerinin yaşama ne kadar çok güzellik kattığını kim bilmez? Meziyetlerimize rağmen, iki kez lanetlenmesi gereken Açık Sözlülük'ün bize yönelttiği suçlamalardan bahsedeceğim. Anlatılanlara göre, o bir hatipmiş, mahkemeleri ve oralar da kazandığı başarıları geride bırakmış, retorik sayesinde edindiği tüm belagatini ve gücünü bizim üzerimizde denemiş, bize sahtekârlar ve yalancılar diyerek hakaret etmiş, hiç değerimiz yokmuş gibi bizi toplumun önünde gülünç ve alay edilesi figürlere dönüştürmüş. Dahası ey Felsefe, bu kişi sendeki öğretileri saçma ve gereksizmiş gibi gösterip senin bize öğrettiğin en ciddi hususları alay konusu yaparak halkın senden nefret etmesine neden olmuş, bu sayede okuyucuların alkışını ve övgüsünü kendisine alırken, nefretini bize yöneltmiş. Bu, eşyanın tabiatına uygun olarak her yerde böyledir, insanlar soytanlardan ve alaycılardan hoşlanırlar, özellikle de en saygıdeğer şeyleri eleştirdiklerinde alkışlanırlar. Geçmişte de alay etmek için Sokrates'i sahneye taşıyan ve onunla ilgili tuhaf şakalar yapan Aristophanes ile Eupolis hoşlarına gitti. Buna karşılık oyun yazarları sadece bir kişiye karşı cesurca davrandı, üstelik Dionysia'da bunu yapmalarına izin vardı, yaptıkları şakanın şenliğin bir parçası olduğuna inanılıyordu, "onun şakasını seven tanrı da memnun kalmıştı." [26] Ancak bu adam uzun bir düşünme, hazırlanma ve yazma sürecinden sonra en iyi insanları bir araya getiriyor ve Platon, Pythagoras, Aristoteles, Khryssippos ve bana, ortada bir şenlik bile yokken, kendisine hiçbir şey yapmadığımız halde hepimize açıkça hakaret ediyor. Tartışmayı kendisi başlatmamış ve kendini savunuyor olsaydı, böyle davranmasının makul bir tarafı olabilirdi. Ey Felsefe, en kötüsü de böyle yaparak senin adının arkasına sığınmış ve bize hizmet eden Diyalog'u ayartmış oldu, bize karşı ondan bir yardımcı ve bir konuşmacı

olarak yararlandı. Dahası birçok defa yoldaşımız olan Menippos'un komedi anlayışını sürdürdü, burada olmayan tek kişi olarak bu suçlamaya dahil değil, oysa o ortak davamıza ihanet etmişti.<sup>25</sup>

[27] Tüm bu sebeplerden ötürü o cezalandırılmalıdır. Bu kadar çok tanık önünde en kutsal şeylerle alay etti, başka ne diyebiliriz ki onun için? Hem bu izleyiciler için de iyi olacak, zira bu kişi cezalandırılırsa bir daha kimse felsefeyle alay etme cüretini gösteremeyecektir, nitekim onun hakaretlerine sessiz kalmak ve görmezden gelmek, toleranslı olmaktan ziyade acizlik ve basitlik sayılacaktır. Kim onun bu son hareketine katlanabilir? Bizi köleymiş gibi pazara getirip başımıza da bir çığırkan dikerek bazılarımızı yüksek fiyata, bazılarımızı Attika mna'sına ve beni (ne rezil şey!) 2 obolos'a sattı! Buna güldüler. Öfkelenerek yukarı çıkmamızın nedeni budur, sizin görevinizin, hakarete uğramamızın öcünü almak olduğunu düşünüyoruz.

## PLATON

[28] Aferin Diogenes! Bizim adımıza söylemen gereken her şeyi açıkça söyledin.

## FELSEFE

Alkışlamayı kesin! Savunma için suyu dökün. Açık Sözlülük, konuşma sırası şimdi sende, zira su senin için akmaya başladı. Gecikme.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

[29] Felsefe, Diogenes benimle ilgili şikâyetini tamamlamadı. Bir nedenle benim söylediğim şeylerin büyük bir bölü-

25 Sunuş'ta da belirttiğimiz gibi satirist Menippos'un *Diogenes'in Satışı* adlı bir eseri vardır ve Loukianos'un bu eseri örnek aldığı düşünülmektedir, nitekim görüldüğü gibi Loukianos da kendisini burada onun komedisine katılan, onu sürdüren (συγκωμῶδεις, sugkômôdein) biri olarak gösterir. Ayrıca Menippos da bir kinikti, metnin bu bölümünde Diogenes tarafından davaya ihanet eden (προδοὺς, prodous) biri olarak görülmesinin nedeni budur.

münden ve çok daha sert olan eleştirilerimden bahsetmedi. Ancak söylediğim her şeyi reddetme ve çalışılmış bir savunmayla karşınızda bulunma niyetinden öyle uzağım ki, aksine onun bahsetmediği veya benim daha önce es geçtiğim şeyleri de burada söylemeyi amaçlıyorum. Böylece kimi satışa çıkardığımı ve kime sahtekâr ve yalancı diyerek hakaret ettiğimi öğrenebilirsiniz. Size yalvarıyorum, sadece onlarla ilgili söylediklerimin doğru olup olmadığını kaydedin. Konuşmam ortada rahatsız edici veya saldırgan bir söylemim olduğunu kanıtlarsa, bu söylem onları eleştiren olarak bana değil onlara aittir, ancak bana kalırsa bu sebeple yaptıklarından ötürü hakça suçlayabileceğiniz kişiler onlardır. Bir hatibin aldatma, yalan söyleme, arsızlık, sesini yükseltme, dirsek sertliği gibi birçok nahoş niteliğe sahip olması gerektiğini anlayınca doğal olarak tüm bunlardan kaçtım ve ey Felsefe, senin yüce ideallerine ulaşmak, fırtınalı sulardayken dingin bir limana doğru yelken açmayı ister gibi yaşamımın geri kalan kısmını senin korumanda geçirmek için yola çıktım.

[30] Kaçınılmaz olarak sana ve daha soylu bir yaşamın yasa koyucuları olan, böyle bir yaşamı amaçlamış insanlara, uymaya hazır olduklarında veya tereddüt etmediklerinde son derece iyi ve faydalı öğütler vererek yardım eli uzatan tüm bu adamlara hayranlık duydum; ancak insanın ortaya koyduğu ilkelere sıkı sıkıya bağlı olması, onlarla uyumlu ve düzenli bir yaşam oluşturması gerekir, işte bu, senin öğrencilerin içinde bile çok az insanın başa-rabildiği bir şeydir.

[31] Bununla birlikte birçoklarının Felsefe'yi sevmediğini, sadece basitçe onun sağladığı itibarı arzuladıklarını, yaşamlarında ve eylemlerinde herhangi birinin kolayca sergileyebileceği sıradan şeyleri yaparak (sakalı, yürüyüp durmalarını ve giysilerini kastediyorum) değerli insanlarmış gibi görünmeyi istediklerini, ayrıca dış görü-



nüşleriyle senin pratiğini tersine çevirerek ve uzmanlığın saygınlığını kirleterek tam aksi davranışlar sergilediklerini görünce öfkeye kapıldım. Bu durum bana yumuşak ve kadınsı bir aktörün trajedide Akhilleus, Theseus veya Herakles'i oynaması gibi geliyordu, böyle bir aktör bir kahraman gibi yürümez ve konuşmaz, aksine bir asalet maskesiyle hava atıp zarif görünmeye çalışır. Benim düşünceme göre Helene veya Polyksene<sup>26</sup> bile böyle bir adamın bu kahramanlara benzetilmesine katlanamazdı, benim düşünceme göre kahraman fatih Herakles şöyle dursun, bizzat onlar adamı ve maskesini, utanç verici bir şekilde kadınsı bir tavır sergilediği için birkaç sopa vuruşuyla darmadağın ederdi.

[32] Ben de senin onlar tarafından bu şekilde küçük düşürüldüğünü görünce, ikiyüzlülüklerinin utancına daha fazla dayanamadım, maymun oldukları halde kahraman maskesi takma cüretini gösterdiler; aslan postuna bürünerek aslan olduğunu iddia eden ve birçok aslan ve eşek görmüş bir yabancı gelip de onu ifşa edene ve so-payla dövüp kovalayana dek cahil Kyme<sup>27</sup> halkı içinde çok rahatsız edici ve korkutucu bir şekilde anıran Kyme eşeğini taklit ettiler. Ey Felsefe, beni en çok şaşırtan şeyse insanların bir adamın kötü, yakışsız veya ahlaksız bir davranış sergilediğini gördüğünde, tüm suçu Felsefe'ye, Khryssippos'a, Platon'a, Pythagoras'a veya o rezil adamın yerine konuştuğu ve konuşmalarına örnek aldığı herhangi bir filozofa atması, kötü bir yaşama yönlendirdiği için onun yüzünden uzun süre önce ölmüş siz diğer filozoflarla ilgili üzüntü verici kanaatlere varması. Siz hayatta olmadığınız için bu tür insanlar sizinle kıyaslanamıyor.

---

26 Homeros destanlarından iki kadın kahraman. Helene'nin Troyalı prens Paris tarafından kaçırılması Troya Savaşı'nın başlamasına neden olmuştu. Polyksene ise Troya kralı Priamos ile Hekabe'nin kızıdır.

27 Kyme Küçük Asya'nın en büyük kentidir.

Siz insanların gözü önünde değilsiniz, onlar sadece kötü ve ahlaksız davranışlar sergileyen o adamları görüyor, bu yüzden siz de onunla aynı yargının kurbanı oluyor ve aynı rezaletin ortağı oluyorsunuz.

[33] Bu gösteriye daha fazla dayanamadım, onları ifşa edip sizden ayrı kişiler olduklarını göstermeye karar verdim. Bunun için ödüllendirmeniz gerekirken beni mahkemeye çıkardınız! İki tanrıçanın sırlarını ifşa eden kabul törenlerinden birini gözlemleyip o gizemleri toplum içinde tekrarlayan birini görseydim ve kızıp onu herkesin gözleri önüne serseydim beni imansız sayar mıydınız?<sup>28</sup> Bu adil olmazdı. Hiç kuşku yok ki oyunların yetkilileri de Athena, Poseidon veya Zeus'u kötü ve tanrıların onuruna aykırı bir şekilde oynayan bir aktörü her zaman kırbaçlar, tanrılar da kendi maskelerini takan ve giysilerini giyen bu adamı kırbaçladıkları için onlara kızmaz. Aksine ne kadar iyi kırbaçlanırlarsa, o kadar mutlu olurlar. Bir hizmetçi veya haberci rolünü doğru oynamamak önemsiz bir hatadır, ancak Zeus veya Herakles'i seyircilere layıkıyla sunmamak, tanrı esirgesin, utanç verici bir durumdur.

[34] En garibi de şu: Bu tür insanların çoğu sizin yazılarınızı okur ama sadece tam tersini uygulamak için onları okuyup çalışmış gibi yaşar. Ellerindeki kitaplar onlara zenginliği ve şöhreti küçümseyip sadece güzel olanın iyi olduğunu düşünmeleri, öfkeden uzak olmaları, makam sahibi insanları küçümsemeleri ve onlarla iki insan gibi konuşmaları gerektiğini söyler ki ey tanrılar, bu gerçek-

28 Burada bahsedilen “iki tanrıça” anne Demeter ve bakire Kore, “sırlar” (ἀπορρήτα, aporrhêta) ise bu iki tanrıça adına düzenlenen Eleusis gizli tapımlarındaki gizemlerdir. Eleusis gizli tapımları Eylül-Ekim (Boedromion) ayında, ekim zamanında düzenlenirdi. Bu tapım törenlerine elleri temiz olmayanların ve anlaşılabilir bir dil konuşanların, yani katiller ile ritüele daha önce kabul edilmemiş olan yabancıların katılması yasaktı, bu yüzden tören sırasındaki her söz ve eylem okült bir sır olarak kalırdı. Yunan gizem dinleriyle ilgili olarak bkz. *Routledge Encyclopedia of Ancient Mediterranean Religions*, ed. E. Orlin, etc., New York, Routledge, 2016, 625 vd.

ten iyi, bilgece ve harika bir öğüttür. Ancak onlar bu öğretileri ücreti karşılığında öğretir ve zenginliğe taparak paranın peşinde koşarlar. Sokak köpeklerinden daha coşkulu, tavşanlardan daha korkak, maymunlardan daha hizmetkâr, eşeklerden daha şehvetli, kedilerden daha hırsız ve dövüşlerdeki horozlardan daha kavgacı olurlar. Sonuç olarak para için yaltaklanırken, zenginlerin kapıları önünde birbirlerini dirseklerken, büyük şöenlere katıldıklarında kaba iltifatlarda bulunurken, ahlaksızlıkta hiçbir sınır tanımazken, kendi paylarına düşen yemekten ötürü şikâyet ederken, ardı arkası kesilmeyen kadehlerden sonra felsefelerini uygunsuz ve düzensiz bir şekilde anlatırken ve usturuplu bir şekilde içmeyi beceremediklerinde alay konusu olurlar. Oradaki konunun uzmanı olmayan kişiler doğal olarak onlara güler ve bu yaratıkları ortaya çıkardığı için küçümsemek maksadıyla felsefeye tükürürler.

[35] Hepsi içinde en utanç verici olansa her birinin hiçbir şeye ihtiyaç duymadığını ve topluluk içindeyken sadece bilgeliğin en büyük zenginlik olduğunu söylemesine rağmen kendisini sunduktan sonra bir şey istemesi ve istediğini alamayınca da öfkeye kapılmasıdır. Bu kraliyet kaftanını içinde, düz bir taç,<sup>29</sup> kurdele<sup>30</sup> ve krala özgü diğer asalet işaretlerini taşıyan birinin kendisinden daha aşağıda olan insanlara yalvararak dilenci rolü oynaması gibidir.

Bir hediye almak istediklerinde, sahip olduğu şeyi paylaşmasını istedikleri kişiyi etkilemek için paranın önemsiz bir şey olduğuna dair konuştukça konuşurlar, örneğin “Altının veya gümüşün ne önemi var, sahildeki çakıl taşlarından daha değerli değiller!” derler. Ancak biri onlardan yardım

29 Bu ve diğer asalet işaretleri ile doğulu ama özellikle de Pers krallarının belirlendiği açıktır. Persler arasında komutanlar eğik taç, krallar ise düz taç takardı.

30 Kralın otoritesini göstermek için başına bağladığı, bir düğümle sona eren ve omuzlara inen iki şeritten oluşan beyaz kurdele (διάδημα, diadêma).

istediğinde, örneğin eski bir tanıdıkları veya dostları bir miktar para talep ettiğinde sessizliğe bürünür, tereddüt eder, unutkanlaşır ve öğretilerinden tümüyle vazgeçerler. Dostluk, erdem ve onurla ilgili konuşmaları birden uçup gider; nereye gider bilmem ama âdeta her gün okulda boşu boşuna sağa sola savrulan sözcükler gibi kanatlanıp uçar.

[36] Masanın üzerinde gümüş ve altın bulunmadığı sürece onlar senin dostundur, ancak onlara 1 obolos'un pırıltısını gösterirsen anlaşma bozulur, savaş başlar ne ateşkes ne barış müzakeresi olur. Kitaplarının sayfaları bomboş kalır ve erdem kaçar gider. Köpeklerde de aynısı olur, aralarına bir kemik attığında ayaklanıp birbirlerini ısırmaya başlar ve kemiği ilk kapana havlarlar.

Anlatılana göre bir zamanlar bir Mısır kralı maymunlara dans etmeyi öğretmiş, insanların yaptıklarını taklit etme yeteneği olan bu hayvanlar kendilerine gösterilenleri kısa sürede öğrenmiş ve yüzlerine maske geçirip mor harmani giyinmişler. Gösteriyi uzunca bir süre başarıyla sürdürmüşler, ta ki şakacı bir seyirci cebinde getirdiği fındıkları aralarına atana dek. Maymunlar fındıkları görünce dansı unutmuş ve oyunculuktan gerçek kimlikleri olan maymunluğa dönmüşler, maskelerini söküp atmış, kostümlerini yırtmış, birbirleriyle fındıklar için kavga etmişler; böylece özenle hazırlanmış dans gösterisi tümüyle bozulmuş ve izleyiciler bu duruma kahkahalarla gülmüş.

[37] Sözde filozofların yaptığı da budur, ben bu tür filozoflara lanet ettim ve onları eleştirmekten, onlarla alay etmekten asla vazgeçmeyeceğim. Ancak siz ve size benzeyenlere gelince (nitekim gerçekten felsefeyle ilgilenen ve senin yasalarına katlanan bazı kişiler var) sizin gibilere kötü veya kaba bir şey söyleyecek kadar delirmiş değilim. Ne diyebilirim? Siz yaşamınızda böyle şeyler yaptınız mı? Oysa bana göre bu sahtekârlar ve hainlerden nefret edilmesi gerekir. Gelin buraya, Pythagoras,

Platon, Khrysisippos, Aristoteles, siz ne diyorsunuz? Bu tür kişilerin sizinle bir ilgisi var mı, yaşam tarzlarınız arasında bir benzerlik veya yakınlıktan söz edilebilir mi? Aranızda “Herakles ve maymun” deyişinde olduğu gibi bir durum söz konusudur. Sırf uzun sakalları var, filozof olduklarını iddia ediyorlar ve somurtkan görünüyorlar diye sizinle karşılaştırılmaları mı gerekir? En azından rollerinde ikna edici olsalardı, buna bir nebze katlanabilirdim ama her şey ortada, bir şahinin bülbülü taklit etmesi onların filozofları taklit etmesinden daha kolaydır. Savunma olarak söylemem gereken her şeyi söyledim. Ey Hakikat, sen hakikatin ne olduğunu kanıtla onlara!

## FELSEFE

[38] Kenara çekil Açık Sözlülük, biraz daha uzakta dur. Ne yapalım? Adamın konuşmasıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?

## HAKİKAT

Ey Felsefe, o konuşurken yer yarılrsa da içine girsem diye dua ettim, söyledikleri o derece doğrudur. Dinlerken gerçekten bu şekilde davranan insanların her biri gözümün önüne geldi ve içimden şöyle dedim: “Onun yaptığı şey tam da bu!” Kısacası o yaşamdaki insanları bir resimdeki gibi her açıdan kesin bir benzerlikle resmetti, sadece onların kişiliklerini değil, aynı zamanda ruhlarını da en iyi şekilde betimledi.

## ERDEM

Ben Erdem olarak utançtan kıpkırmızı kesildim.

## FELSEFE

Siz ne diyorsunuz?

## PLATON

Beraatine karar vermekten ve onu dostumuz ve iyiliğimizi isteyen biri olarak kabul etmekten başka ne yapabiliriz? İlionlular’ın başına gelen bizim başımıza da geldi, Troyalılar’ın başına gelen talihsizlikleri anlatması için bir

trajedi aktörünü tutmuş olduk. Dolayısıyla onu öne çıkaralım da bu kötü kimselerin trajedilerini anlatsın.

## DIOGENES

Ey Felsefe, ben de bu adamı yürekten alkışlıyorum, şikâyetimi geri çekiyorum ve onu dost kabul ediyorum, zira o cesur bir adam.

## FELSEFE

[39] Peki, gel bakalım Açık Sözlülük. Senin beraatine hükmettik, oy birliğiyle lehine karar aldık, ayrıca bugünden itibaren kendini evimin bir ferdi sayabilirsin.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Ben de önünde eğilerek saygımı sunuyorum ama bir dakika bunu oyunlardaki gibi daha büyük bir saygıyla yapacağım:

“Ey Zafer,<sup>31</sup> haşmetli mukaddes tanrıça, korumana al yaşamımı ve beni çelenkle onurlandırmaktan vazgeçme.”<sup>32</sup>

## ERDEM

O halde ikinci kadehe<sup>33</sup> geçelim. Madem aşağılanmamıza neden olan davranışlar sergilediler, o halde onları cezalandırılmaları için mahkemeye çıkaralım. Açık Sözlülük her birini suçlayacak.

## FELSEFE

Sana katılıyorum Erdem. Kıyas ve hizmetkârınla kente inip filozofları çağır.

31 Νίκη (Nikê).

32 Bkz. Euripides, *Orestes* 1691-1693; *Phoenissae* 1764-1766; *Iphigenia Taurica* 1497-1499.

33 Burada “ikinci kadeh veya kâse” (δευτέρου κρατήρος, deuterou kratêros) ifadesiyle kastedilen açık değildir. Bazı yorumculara göre kadeh veya kâse ile kastedilen suyla zamanı ölçme aleti, yani su saati olan κλεψύδρα’dır (klepsyda), böyleyse burada bir sonraki zaman dilimine geçileceği bildirilmektedir. Bununla birlikte cümlede geçen κατάρχω (katarkhō) fiili dinî literatürde sunu törenine başlamak anlamına gelir, burada kâseyle toprağa şarap dökme eylemine bir gönderme yapılmış olabilir. Bu konuyla ilgili detaylı bir değerlendirme için bkz. Λουκιανου Σαμοσατεως ἀναλεκτα: *Selections from Lucian*, Dublin: John Cumming, 1829, 96-97.

## KIYAS

[40] Hey, sessiz olun! Filozoflar kendilerini Erdem, Felsefe ve Adalet önünde savunmak için Akropolis'e gelsin!

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Görüyor musunuz, çok az kişi çağrışı anlayıp geliyor. Ayrıca Adalet'ten korkuyorlar, çoğu da zenginliğe olan düşkünlüklerinden ötürü oldukça meşgul! Ey Kıyas, hepsinin gelmesini istiyorsan, şöyle çağrı yap...

## KIYAS

Hayır Açık Sözlülük, onları bildiğin en iyi şekilde sen çağır.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

[41] Bunda zor bir şey yok. Dinleyin, sessiz olun! Armağanlar verilecek, filozof olduğunu iddia eden ve bu sıfatla bir bağlantısı olduğunu düşünen herkes armağanını almak için Akropolis'e gelsin! Her bir adama iki mna ve susamlı çörek verilecek, uzun sakalını gösteren herkes bir sepet incir alacak. Ölçülülüğü, adaleti ve kendini kontrol etmeyi boş verin, bu niteliklere sahip değilseniz de önemi yok, gerekli değiller zaten. Herkes yanına beş kıyas alsın, zira onlarsız bilge olmak mümkün değildir.

“Ödül olarak iki talanton koyduk yarışmaya, Vereceğiz tartışmada ikna ederek üstün gelene.”

## FELSEFE

[42] Bakın şu işe! Ne çok kişi geliyor! Kapıya giden yol iki mna'nın peşinden giden insanlarla dolu, onların sesini duyan bazıları Pelasgikon'a<sup>34</sup> yanaşılıyor, bazıları Asklepios bölgesine<sup>35</sup> geliyor, çok daha kalabalık bir kitle ise Areopagos'a<sup>36</sup> doğru yürüyüp Talos'un mezarına<sup>37</sup>

34 Akropolis'in tarihi duvarı.

35 Güney yamacında Dionysos tiyatrosunun yakınındaki bölge.

36 Batıda, ana girişin yanında bulunur.

37 Talos veya Kalos Daidalos'un yeğenidir. Daidalos kışkandığı için onu uçurumdan aşağı atmıştır. Dionysos tiyatrosunun arkasındaki bazı taşların onun mezarına ait olduğuna inanılır.

geliyor. Bazıları da İkiz Kardeşler tapınağına<sup>38</sup> çıkan merdivenlere gelip oradan büyük bir uğultuyla yukarı tırmanıyor ve –Homeros’tan alıntı yapmak gerekirse– arı sürüsü sağdan kümeler halinde ilerliyor;<sup>39</sup> öte yandan “binlerce insan yapraklar ve baharda açan çiçekler gibi”<sup>40</sup> geliyor. Bir anda doldu Akropolis, “gürültülü bir şekilde yerleştiler”,<sup>41</sup> bohçalar ve dalkavukluk, sakallar ve utanmazlık, değnekler ve oburluk, kıyaslar ve açgözlülük kol geziyor. İlk çağrılara kulak vererek gelen bir avuç insan var, dikkat çekmeden ve ayırt edilmeden kalabalığa karışmışlar, kıyafet benzerliğinden ötürü göze çarpmadan duruyorlar.

#### AÇIK SÖZLÜLÜK

Aslında en kötüsü de bu Felsefe, en çok bu yüzden eleştirilebilirsin, zira bu kişilerin üzerine bir işaret veya simge koymadın. Bu sahtekârlar çoğu zaman gerçek filozoflardan daha ikna edicidir.

#### FELSEFE

Bunu daha sonra konuşuruz, şimdi bu gelenleri karşılayalım.

#### PLATONCU

[43] Biz Platoncular olarak ilk sırada olmalıyız.

#### PYTHAGORASÇI

Hayır, biz Pythagorasçılar olarak ilk sırada olmalıyız, zira Pythagoras daha önce yaşadı.

#### STOACI

Saçmalık! Biz sundurma filozofları daha iyiyiz.

#### PERİPATETİK

Hiç de bile! Para söz konusu olduğunda ilk sırada biz olmalıyız.

---

38 Kuzeyde bulunur.

39 Homeros, *Ilias* 2.89.

40 Homeros, *Ilias* 2.468.

41 Homeros, *Ilias* 2.463.



## EPIKUROŞÇU

Çörekleri ve incirleri biz Epikuroşçulara verin, son sırada olsak bile para için bekleyeceğiz.

## AKADEMİACI

İki talanton nerede? Akademiacılar olarak diğerlerinden daha iyi tartışmacılar olduğumuzu size göstereceğiz!

## STOACI

Stoacılar buradayken size laf düşmez.

## FELSEFE

<sup>[44]</sup> Kesin sesinizi be! Kinikler, siz de itip kakışmayın, birbirinize sopayla da vurmayın. Emin olun ki farklı bir amaçla buradasınız. Şimdi biz yani ben Felsefe, Erdem ve Hakikat kimlerin gerçek filozof olduğuna karar vereceğiz. İlkelerimize göre yaşadığı anlaşılan kişilerin kazandığı açıklanacak ve bu kişiler sonsuza dek mutlu olacak, buna karşın hilekârlara ve bizimle hiçbir ortak yanı bulunmayanlara sefillere yakışır türde bir son hazırlayacağız, böylece bundan sonra ikiyüzlü taklitçiler olarak hak etmedikleri bir role bürünmeye cesaret edemeyecekler. Ne oldu? Kaçıyor musunuz? Tanrılar aşkına, adamların çoğu uçurumdan atlıyor! Akropolis birden boşaldı, sadece mahkemeden korkmadıkları için kalmayı tercih eden birkaç kişi var. <sup>[45]</sup> Görevliler, Kiniklerin attığı bohçayı alıp getirin. Bakalım ne varmış içinde, muhtemelen acı baklalar, bir kitap veya bir buğday ekmeği vardır!

## GÖREVLİ

Hayır altın var, bakın! Ayrıca bir parfüm şişesi, bir ustura, bir ayna ve zarlar var.

## FELSEFE

Evet, soylu adam. Bunlar bedenini aşağılarken kullandığın araçlar mı? Bunların yardımıyla tüm insanlığı aşağıladığını ve dünyanın geri kalanını eğittiğini mi düşünüyorsun?

## AÇIK SÖZLÜLÜK

İşte bu adamların gerçek yüzlerini gördünüz. Tüm bunların nasıl gözden kaçmadan sona erdirileceğini ve bu kişilerle irtibat halinde olanlara içlerinden hangilerinin iyi hangilerinin diğer yaşamın yolcusu olduğunu nasıl söyleyeceğinizi de düşünmelisiniz.

## FELSEFE

Bir çare bul, ey Hakikat. Sahteliğin sana üstün gelmesi ve Cehalet kıyafeti giymiş kötü adamlar iyiyi taklit ettiğinde bunun gözünden kaçmaması için çare bulmak zorundasın.

## HAKİKAT

[46] Senin için de uygunsa bunun için Açık Sözlülük'ü görevlendirelim, zira gördüğümüz kadarıyla o dürüst biri ve bizimle aynı düşüncede, ayrıca sana da hayran ey Felsefe; Çürütme'yi de alsın yanına ve çıksın kendine filozof diyenlerin karşısına. Felsefe'nin meşru bir oğlunu bulursa, onu yeşil zeytin tacıyla onurlandırıp Pyrtaneion'a davet etsin. Felsefeyi sadece bir gösteriye dönüştürmüş alçak biriyle karşılaşır, ki sayıları oldukça fazla, harmanisini yırtsin, keçi kırpma makasıyla sakalını kessin, alnına, tam gözlerinin ortasına bir damga vursun veya bir işaret koysun ki bir tilki veya bir maymunu andırınsınlar.

## FELSEFE

İyi dedin Hakikat! Ey Açık Sözlülük, yapacağın sınav kartalların Güneş'e karşı verdiği sınav gibi olsun. Onlar kartallar gibi ışığa gözlerini dikip bakamayacak ve bu şekilde ne olduklarını kanıtlamayacaktır; görebilecekleri yere altın, şöhret ve haz koy, içlerinden kim bunlara dikkat kesilmez ve bu şeylerin gösterişine aldirış etmezse, yeşil zeytin tacını o taksın, buna karşılık içlerinden kim gözünü altına diker ve elini uzatırsa önce kararımıza uygun olarak sakalını kes, sonra onu dağlama yerine götür.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

[47] Dedğin gibi olacak Felsefe. Yakında çoğunun tilki veya maymun damgası taşıdığını, buna karşın çok azının taçla onurlandırıldığını göreceksiniz. Dilerseniz bazıları-nı şimdi buraya getireyim.

## FELSEFE

Nasıl yani, kaçanları mı getireceksin?

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Evet, rahibe Peiraieuslu<sup>42</sup> balıkçının bıraktığı olta ve iğ-neyi bir süreliğine bana verirse, onları getireceğim.

## RAHİBE

İşte al bakalım, sopayı da al teçhizatın tamamlansın.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Rahibe, şimdi de bana birkaç incir ve altınından biraz ver.

## RAHİBE

Al bakalım.

## FELSEFE

Bu adam ne yapmak istiyor? Oltanın ucuna incir ve altın takarak duvarın üstüne oturdu ve oltayı kente doğru attı! Niye böyle yapıyorsun ey Açık Sözlülük? Pelasgikon'un taşlarını avlamaya mı niyetlendin?

## AÇIK SÖZLÜLÜK

[48] Sus Felsefe! Bekle ve ne yakalayacağımı gör. Balıkçıla-rın tanrısı Poseidon ve sevgili Amphitrite, bize çok mik-tarda balık yolla! İşte güzel ve kocaman bir turnabalığı, daha doğrusu altından bir sazan görüyorum, yok yok bir kedi balığı! Her neyse, ağzı açık bir şekilde iğneye doğru geliyor. Altını kokluyor, daha da yaklaşıyor ve işte yaka-lanıyor! Şimdi çekelim onu. Sen de çek Çürütme. Hey Çürütme, oltayı tut benimle.

## ÇÜRÜTME

İşte, yukarıda! Gel bakayım sen neymişsin güzel balık. Bir köpekbalığı! Herakles aşkına, ne dişleri var ama!

---

42 Peiraieus veya Peiraeus Atina'nın en ünlü limanıdır.

Buna ne dersin dostum? Kimse görmez diyerek saklandığın kayaların arasında tıkınıırken mi yakalandın yoksa? Ama şimdi herkes seni görececek, solungaçlarından asılacaksin! Haydi oltanın iğnesini ve yemi çıkaralım. Zeus aşkına, onları yutmuş! İşte olta iğnesi yok, incir ve altın da midesinde güvende!

#### AÇIK SÖZLÜLÜK

Zeus aşkına, kussun hepsini de başkalarına yem yapalım. Diogenes, sen ne diyorsun bu duruma? Tanıyor musun bu adamı, seninle ortak olan herhangi bir yönü var mı?

#### DIOGENES

Hiçbir ortak yönümüz yok!

#### AÇIK SÖZLÜLÜK

Ona ne değer biçmeliyiz sence? Ben geçen gün onu iki obolos karşılığında satmıştım.

#### DIOGENES

Yüksek fiyat biçmişsin. Eti yenmez, çirkin, sert ve değersiz bir varlık. Fırlat gitsin uçurumdan. Oltanın iğnesini indir de diğer yemi takalım. Dikkat et Açık Sözlülük, oltan kırılıncaya kadar eğilmesine izin verme.

#### AÇIK SÖZLÜLÜK

Korkma Diogenes. Bunlar hafif, bunları çekmek gölge balığını çekmekten daha kolay.

#### DIOGENES

Kesinlikle çok zayıflar, yine de çekin onları yukarı.

#### AÇIK SÖZLÜLÜK

[49] Bakın, tabağa benzeyen başka bir balık geliyor, sanki boylamasına dilimlenmiş gibi, bir yassı balık türü, oltanın iğnesini ısırarak için ağzını açıp kapatıyor, işte yakalandı! O da yukarı, peki neymiş?

#### ÇÜRÜTME

Platoncu bir tür olsa gerek!

#### AÇIK SÖZLÜLÜK

Seni rezil adam, demek sen de altına geldin! Ne dersin Platon, ne yapalım bunu?

## PLATON

[50] Fırlatın uçurumdan aşağı! Oltanın ucunu daldırın yenisini için.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Çok güzel bir tane geliyor, belki suyun dibinde olduğu için öyle görünüyordur. Rengârenk, sırtında da altın rengi şeritler var. Sen de görüyor musun Çürütme?

## ÇÜRÜTME

Aristoteles adını kullanan bir tür olsa gerek!

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Yanaştı ama sonra yine yüzerek uzaklaştı. Dikkatle inceliyor. İşte yine geliyor. Ağzını açıyor ve hop yakalandı! O da yukarı!

## ARISTOTELES

Bana onunla ilgili hiçbir şey sormayın. Açık Sözlülük, onu tanımıyorum.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

[51] O halde o da uçurumdan aşağı atılacak Aristoteles. Ama şuraya bakın! Rengârenk, dikenli, kalın derili ve yakalanması denizkestanelerinden daha zor olan birçok balık görüyorum! Onları yakalamak için bir ağa ihtiyacımız olmayacak mı?

## FELSEFE

Ağımız yok. Bunlardan birini yakalamamız yeterli olacaktır. İçlerinde en gözü pek olan oltaya gelecektir.

## ÇÜRÜTME

İstiyorsan oltanı indir ama önce onu demire falan sar da altını yuttuktan sonra dişleriyle çekip götürmesin.

## AÇIK SÖZLÜLÜK

Olta aşağıda! Poseidon, bize çarçabuk yakalama şansı ver! İşte yem için kavgaya tutuştular, bazıları inciri kemiriyor, bazıları da altını sıkı sıkıya tutuyor. Güzel. Çok güçlü olan bir tanesi oltaya geldi. Gel bakalım, sen kimin adaşıymışsın görelim. Ama bir balığı konuşturmak da beni gülünç duru-

ma düşürüyor, bunlar zaten aptal yaratıklar! Gel bakalım Çürütme, bunun bir üstadının olup olmadığını bize söyle.

### ÇÜRÜTME

Khrysippos var.

### AÇIK SÖZLÜLÜK

Anlıyorum, zira adında da altın vardı. Peki Khrysippos, Bilgelik tanrıçası adına bize söyle, tanıyor musun bu adamları, onların verdiği türden öğütler verdin mi bunlara?

### KHRYSIPPOS

Zeus aşkına, bu soruyu hakaret sayarım Açık Sözlülük, hiç ortak yönümüz olabilir mi bunlarla?

### AÇIK SÖZLÜLÜK

Güzel Khrysippos, sana yakışan da buydu. O halde dikenli olduğu ve kendisini yemeye kalkan birinin yemek borusunda bir delik açma ihtimali bulunduğu için bu da diğerlerinin ardından gidecek.

### FELSEFE

[52] Bu kadar balık avı yeter. İçlerinden birinin altını ve iğneyi alıp kaçmasını istemem, ki çoğu bunu yapabilir, aksi halde rahibeye bedelini ödemen gerekecek. Şöyle bir gezmek için buradan gidelim, size gelince, siz de artık geldiğiniz yere geri dönün, burada oyalanmayın. Açık Sözlülük ve Çürütme, siz de bunların hepsini her yönden araştırın ve dediğim gibi ya taçlandırın ya da damgalayın.

### AÇIK SÖZLÜLÜK

Dediğin gibi olacak Felsefe. Beyefendiler, hoşça kalın! Çürütme, biz de kente inerek emirleri yerine getirelim.

### ÇÜRÜTME

Önce nereye gideceğiz? Akademia'ya mı, Sundurma'ya mı? Yoksa Lykeion'dan mı başlayacağız?

### AÇIK SÖZLÜLÜK

Fark etmez. Şundan eminim ki, nereye gidersek gidelim, pek az zeytinden taca ve çok sayıda damgaya ihtiyacımız olacak.





## Kaynakça

- AELIANUS. *Varia Historia = Historical Miscellany*. Çev. Nigel G. Wilson. Loeb Classical Library 486. Cambridge, 1997.
- AESCHYLUS. *Fragments*. Ed. ve Çev. Alan H. Sommerstein. Loeb Classical Library 505. Cambridge, 2009.
- ANTISTHENES - DIOGENES. *Kinik Felsefe Fragmanları*. Çev. C. Cengiz Çevik, İstanbul, 2019
- APULEIUS. *Apologia = Apologia. Florida. De Deo Socratis*. Ed. ve Çev. Christopher P. Jones. Loeb Classical Library 534. Cambridge, 2017.
- . *Florida = Apologia. Florida. De Deo Socratis*. Ed. ve Çev. Christopher P. Jones. Loeb Classical Library 534. Cambridge, 2017.
- ARISTOTELES. *De Anima = On the Soul. Parva Naturalia. On Breath*. Çev. W. S. Hett. Loeb Classical Library 288. Cambridge, 1957.
- . *Ethica Nicomachea = Nicomachean Ethics*. Çev. H. Rackham. Loeb Classical Library 73. Cambridge, 1926.
- AUSONIUS. *Epigrammata = Volume II: Books 18-20. Paulinus Pellaeus: Eucharisticus*. Çev. Hugh G. Evelyn-White. Loeb Classical Library 115. Cambridge, 1921.
- BASILEUS. *Epistulae = Letters, Volume I: Letters 1-58*. Çev. Roy J. Deferrari. Loeb Classical Library 190. Cambridge, 1926.



- ÇELGİN, G. *Eski Yunan Edebiyatı*. İstanbul, 1990.
- ÇEVİK, C. C. “Kinik Diogenes’in Toplumsal ve Politik Karşıtlığının Ana Hatları.” *Arkhe-Logos*, 3 (2017): 21-44
- DIODORUS SICULUS = *Library of History*, Volume I: Books 1-2.34. Çev. C. H. Oldfather. Loeb Classical Library 279. Cambridge, 1933.
- DIOGENES LAERTIUS = *Lives of Eminent Philosophers*, Volume I: Books 1-5. Çev. R. D. Hicks. Loeb Classical Library 184. Cambridge, 1925; *Lives of Eminent Philosophers*, Volume II: Books 6-10. Çev. R. D. Hicks. Loeb Classical Library 185. Cambridge, 1925.
- DIO CHRYSOSTOMUS. *Orationes = Discourses* 1-11. Çev. J. W. Cohoon. Loeb Classical Library 257. Cambridge, 1932
- EPICTETUS. *Dissertationes = Discourses*, Books 1-2. Çev. W. A. Oldfather. Loeb Classical Library 131. Cambridge, 1925 ve *Discourses*, Books 3-4. *Fragments. The Encheiridion*. Çev. W. A. Oldfather. Loeb Classical Library 218. Cambridge, 1928.
- EURIPIDES. *Bacchae = Bacchae. Iphigenia at Aulis. Rhesus*. Ed. ve Çev. David Kovacs. Loeb Classical Library 495. Cambridge, 2003.
- . *Fragments: Oedipus-Chrysippus. Other Fragments*. Ed. ve Çev. Christopher Collard, Martin Cropp. Loeb Classical Library 506. Cambridge, 2009.
- . *Iphigenia Taurica = Trojan Women. Iphigenia Among the Taurians. Ion*. Ed. ve Çev. David Kovacs. Loeb Classical Library 10. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999.
- . *Orestes = Helen. Phoenician Women. Orestes*. Ed. ve Çev. David Kovacs. Loeb Classical Library 11. Cambridge, 2002.
- FOUCAULT, M. *Doğruyu Söylemek*. Çev. K. Eksen. İstanbul, 2016.

- GUTHRIE, W. K. C. *Yunan Felsefe Tarihi: Sokrates Öncesi İlk Filozoflar ve Pythagorasçılar*. Çev. E. Akça. İstanbul, 2011.
- HERAKLEITOS. *Fragmanlar*. Çev. C. Cengiz Çevik. İstanbul, 2019.
- HERODOTOS. *The Persian Wars, Volume I: Books 1-2*. Çev. A. D. Godley. Loeb Classical Library 117. Cambridge, 1920.
- HERSHBELL, JACKSON B. "Epictetus and Chrysippus." *Illinois Classical Studies*, 18 (1993): 139-146.
- HIERONYMUS. *Adversus Jovinianum = Sancti Eusebii Hieronymi Stridonensis Presbyteri Opera Omnia*, Volume 2. Ed. J. P. Migne. Paris, 1865
- HOMEROS. *Ilias = Iliad, Volume I: Books 1-12*. Çev. A. T. Murray. Rev. William F. Wyatt. Loeb Classical Library 170. Cambridge, 1924 ve *Volume II: Books 13-24*. Çev. A. T. Murray. Rev. William F. Wyatt. Loeb Classical Library 171. Cambridge, 1925.
- IAMBlichus. *De Vita Pythagorica*. Ed. L. Deubner. Leipzig, 1937.
- . *Theologoumena Arithmeticae*. Ed. V. De Falco ve U. Klein. Stuttgart, 1975.
- ISOCRATES. *Orationes = Evagoras. Helen. Busiris. Plataicus. Concerning the Team of Horses. Trapeziticus. Against Callimachus. Aegineticus. Against Lochites. Against Euthynus. Letters*. Çev. La Rue Van Hook. Loeb Classical Library 373. Cambridge, 1945.
- JOOST-GAUGIER, C. L. *Measuring Heaven: Pythagoras and His Influence on Thought and Art in Antiquity and the Middle Ages*. Ithaca ve London, 2018.
- JULIANUS. *Orationes = Orations 6-8. Letters to Themistius, To the Senate and People of Athens, To a Priest. The Caesars. Misopogon*. Çev. Wilmer C. Wright. Loeb Classical Library 29. Cambridge, 1913.

JUVENALIS. = *Juvenal and Persius*. Ed. ve Çev. Susanna Morton Braund. Loeb Classical Library 91. Cambridge, 2004.

LEUKIPPOS – DEMOKRITOS. *Atomcu Felsefe Fragmanları*. Çev. C. Cengiz Çevik. İstanbul, 2019.

LUCIANUS. *Icaromenippos = The Downward Journey or The Tyrant. Zeus Catechized. Zeus Rants. The Dream or The Cock. Prometheus. Icaromenippus or The Sky-man. Timon or The Misanthrope. Charon or The Inspectors. Philosophies for Sale*. Çev. A. M. Harmon. Loeb Classical Library 54. Cambridge, 1915.

*Pro Lapsu In Salutando = How to Write History. The Dipsads. Saturnalia. Herodotus or Aetion. Zeuxis or Antiochus. A Slip of the Tongue in Greeting. Apology for the "Salaried Posts in Great Houses." Harmonides. A Conversation with Hesiod. The Scythian or The Consul. Hermotimus or Concerning the Sects. To One Who Said "You're a Prometheus in Words." The Ship or The Wishes*. Çev. K. Kilburn. Loeb Classical Library 430. Cambridge, 1959

———. *Quomodo Historia Conscribenda Sit = How to Write History. The Dipsads. Saturnalia. Herodotus or Aetion. Zeuxis or Antiochus. A Slip of the Tongue in Greeting. Apology for the "Salaried Posts in Great Houses." Harmonides. A Conversation with Hesiod. The Scythian or The Consul. Hermotimus or Concerning the Sects. To One Who Said "You're a Prometheus in Words." The Ship or The Wishes*. Çev. K. Kilburn. Loeb Classical Library 430. Cambridge, 1959.

PAUSANIAS. = *Description of Greece, Volume I: Books 1-2 (Attica and Corinth)*. Çev. W. H. S. Jones. Loeb Classical Library 93. Cambridge, 1918.

PHILO. *Quod Omnis Probus Liber Sit = Every Good Man is Free. On the Contemplative Life. On the Eternity of*

- the World. Against Flaccus. Apology for the Jews. On Providence.* Çev. F. H. Colson. Loeb Classical Library 363. Cambridge, 1941.
- PLATON. *Apologia = Euthyphro. Apology. Crito. Phaedo. Phaedrus.* Çev. Harold North Fowler. Loeb Classical Library 36. Cambridge, 1914.
- . *Menon = Laches. Protagoras. Meno. Euthydemus.* Çev. W. R. M. Lamb. Loeb Classical Library 165. Cambridge, 1924.
- . *Parmenides = Cratylus. Parmenides. Greater Hippias. Lesser Hippias.* Çev. Harold North Fowler. Loeb Classical Library 167. Cambridge, 1926.
- . *Phaedrus = Euthyphro. Apology. Crito. Phaedo. Phaedrus.* Çev. Harold North Fowler. Loeb Classical Library 36. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1914.
- . *Phaedrus (Phaidros).* Çev. A. Çokona. İstanbul, 2019.
- . *Respublica = Republic, Volume I: Books 1-5.* Ed. ve Çev. Christopher Emlyn-Jones, William Preddy. Loeb Classical Library 237. Cambridge, 2013.
- . *Symposium = Lysis. Symposium. Gorgias.* Çev. W. R. M. Lamb. Loeb Classical Library 166. Cambridge, 1925.
- PLINIUS. *Naturalis Historia = Natural History, Volume V: Books 17-19.* Çev. H. Rackham. Loeb Classical Library 371. Cambridge, 1950.
- PLUTARCHUS. *De Alexandri Magni Fortuna Aut Virtute = Moralia, Volume IV: Roman Questions. Greek Questions. Greek and Roman Parallel Stories. On the Fortune of the Romans. On the Fortune or the Virtue of Alexander. Were the Athenians More Famous in War or in Wisdom?.* Çev. Frank Cole Babbitt. Loeb Classical Library 305. Cambridge, 1936.

- . *Quaestiones Convivales = Moralia, Volume VIII: Table-Talk, Books 1-6*. Çev. P. A. Clement, H. B. Hoffleit. Loeb Classical Library 424. Cambridge, 1969.
- PORPHYRIUS. *De Antro Nympharum*. Ed. L. Holstenius. Roma, 1630.
- . *In Ptolemaei Harmonica Commentaria*. Ed. I. Düring. Göteborg, 1934.
- . *Vita Pythagorae*. Ed. A. Nauck. Leipzig, 1886.
- PS.-DIOGENES. *Epistulae = Socratis et Socraticorum Reliquiae, Volume II*. Ed. G. Giannantoni. Naples, 1990.
- PS.-HIPPOCRATES. *Epistulae = Hippocratis quae feruntur Epistulae*. Ed. W. Putzger. Wurzen, 1914.
- SENECA. *De Ira = Moral Essays, Volume I: De Providentia. De Constantia. De Ira. De Clementia*. Çev. John W. Basore. Loeb Classical Library 214. Cambridge, 1928.
- . *De Tranquillitate = Moral Essays, Volume II: De Consolatione ad Marciam. De Vita Beata. De Otio. De Tranquillitate Animi. De Brevitate Vitae. De Consolatione ad Polybium. De Consolatione ad Helviam*. Çev. John W. Basore. Loeb Classical Library 254. Cambridge, 1932.
- SEXTUS EMPIRICUS. *Pyrrhonculuğun Esasları*. Çev. C. Cengiz Çevik. İstanbul, 2019.
- STOBAEUS. = *Anthologium*. Ed. C. Wachsmuth ve O. Hense. Berlin, 1884–1912.
- Extracts from Greek Authors*. Ed. D. K. Sandford. Edinburgh: William Blackwood, 1826.
- Routledge Encyclopedia of Ancient Mediterranean Religions*. Ed. E. Orlin, etc. New York: Routledge, 2016.
- . Λουκιανου Σαμοσατεως ἀναλεκτα: *Selections from Lucian* (Dublin: John Cumming, 1829), 96-97
- . *Early Greek Philosophy, Volume IV: Western Greek Thinkers, Part 1*. Ed. ve Çev. André Laks, Glenn W. Most. Loeb Classical Library 527. Cambridge, 2016.

Loukianos (120?-180?): MS 2. yüzyılda Marcus Aurelius döneminde yaşamıştır. Antikçağ'ın en ünlü retorik ve hiciv ustalarından biri olmasının yanı sıra komik diyalog türünde eserler de vermiştir. Loukianos'a atfedilen seksen iki eser günümüze ulaşmışsa da bazıları şüphelidir. Bu eserlerin en ünlüleri "Diyaloglar" başlığında toplanır. Bu kitapta yer alan Filozof Yaşamlarının Satışı ve Dirilen Ölüler veya Balıkçı diyalogları Loukianos'un üslubunu en iyi yansıtan "parodi" eserlerindendir. Filozof Yaşamlarının Satışı'nda Zeus'un filozof yaşamlarını Hermes'in çığırtkanlığında mezada çıkarması abartılı, komik bir üslupla konu edilir. Dirilen Ölüler veya Balıkçı eserindeyse, önceki eserinde hicvettiği filozofların davacı, kendisinin davalı, Felsefe'nin yargıç, Hakikat'in de avukat olduğu bir mahkemede kendi kendini yargılar.

C. Cengiz Çevik (1983): İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda lisans, yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi için Epiktetos, Leukippos, Demokritos, Sextus Empiricus, Herakleitos, Bacon, Horatius, Seneca, Cicero, Copernicus ve Luther'den birçok eser çevirdi. Cicero'nun Devleti ve Roma'da Siyaset ve Felsefe adlı iki telif eseri olan C. Cengiz Çevik başta temel akademik çalışma alanı Antikçağ'da siyaset ve felsefe ilişkisi olmak üzere çeviriler yapmaya ve telif eserler üzerinde çalışmaya devam ediyor.

